

TC
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

MEGEP

(MESLEKİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM SİSTEMİNİN
GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ)

SERAMİK VE CAM TEKNOLOJİSİ

AĞAÇ MOTİFLERİ

ANKARA 2008

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen modüller;

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.06.2006 tarih ve 269 sayılı Kararı ile onaylanan, Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında kademeli olarak yaygınlaştırılan 42 alan ve 192 dala ait çerçeve öğretim programlarında amaçlanan mesleki yeterlikleri kazandırmaya yönelik geliştirilmiş öğretim materyalleridir (Ders Notlarıdır).
- Modüller, bireylere mesleki yeterlik kazandırmak ve bireysel öğrenmeye rehberlik etmek amacıyla öğrenme materyali olarak hazırlanmış, denenmek ve geliştirilmek üzere Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında uygulanmaya başlanmıştır.
- Modüller teknolojik gelişmelere paralel olarak, amaçlanan yeterliği kazandırmak koşulu ile eğitim öğretim sırasında geliştirilebilir ve yapılması önerilen değişiklikler Bakanlıkta ilgili birime bildirilir.
- Örgün ve yaygın eğitim kurumları, işletmeler ve kendi kendine mesleki yeterlik kazanmak isteyen bireyler modüllere internet üzerinden ulaşılabilirler.
- Basılmış modüller, eğitim kurumlarında öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılır.
- Modüller hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz ve ücret karşılığında satılamaz.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. AĞAÇ MOTİFLERİ	3
1.1. Ağaç Motiflerinin Çini Sanatı İçindeki Yeri ve Önemi	3
1.2. Çinide Kullanılan Ağaç Motifleri	7
1.3. Servi (Selvi) Ağacı Motifi.....	18
1.3.1. Tanımı	18
1.3.2. Kullanım Yerleri	22
1.3.3. Çizim Tekniği	26
UYGULAMA FAALİYETİ.....	32
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	45
2. BAHAR DALI MOTİFİ	45
2.1. Tanımı	45
2.2. Kullanım Yerleri	53
2.3. Çizim Tekniği	61
UYGULAMA FAALİYETİ.....	67
MODÜL DEĞERLENDİRME	80
CEVAP ANAHTARLARI.....	88
KAYNAKÇA.....	89

AÇIKLAMALAR

KOD	211GS0102
ALAN	Seramik ve Cam Teknolojisi
DAL/MESLEK	Çinicilik
MODÜLÜN ADI	Ağaç Motifleri
MODÜLÜN TANIMI	Çini sanatında kullanılan ağaç motiflerinin tanıtıldığı, servi (selvi) ağacı ile bahar dalı motiflerinin tanımları, kullanım yerleri ve çizim teknikleri ile ilgili temel bilgi ve becerilerin kazandırıldığı öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/32
ÖN KOŞUL	Hatayi Motifleri modülünü almış olmak
YETERLİK	Ağaç Motiflerini çizmek
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Bu modül ile uygun ortam sağlandığında; Türk süsleme sanatları ana motiflerinden olan ağaç motiflerini tanıyarak servi (selvi) ağacı ve bahar dalı motiflerini; asıllarını bozmadan bir bütün olarak ele alıp estetik bir üslupla, çizim tekniğine bağlı kalarak çeşitli ölçülerde çizebileceksiniz. Amaçlar Gerekli ortam sağlandığında; <ol style="list-style-type: none">1. Çini sanatında kullanılan ağaç motiflerini tanıyarak servi ağacını, motifin aslını bozmadan bir bütün olarak ele alıp estetik bir üslupla çizim tekniğine bağlı kalarak çeşitli ölçülerde çizebileceksiniz.2. Bahar dalını; motifin aslını bozmadan bir bütün olarak ele alıp estetik bir üslupla çizim tekniğine bağlı kalarak çeşitli ölçülerde çizebileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLAR	Açılı çizim masası, parşömen kâğıdı, beyaz resim kâğıdı, 0,5 kalem, 2B kalem ucu, gönye, cetvel
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Tamamladığınız her faaliyet sonrasında uygulamasını yaptığınız her faaliyet için kendinizi değerlendireceksiniz. Modülü tamamladığınızda öğretmeniniz size ölçme araçlarını uygulayarak kazandığınız bilgi ve becerileri değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

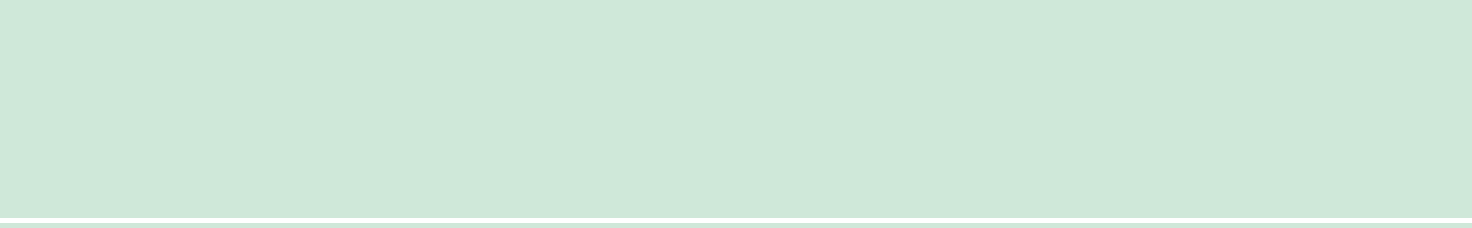
Ağaçlar, doğanın ve yaşamın en vazgeçilmez canlılarıdır. Sadece kendi çevremize baktığımızda bile birçok çeşidi ile karşılaşırız. Dünyamız üzerinde bulunan her kıtanın ağaç varlıkları ise iklim şartlarına göre oldukça farklılıklar gösterir. Sonuç olarak; kökleriyle, yapraklarıyla, meyveleriyle, ana gövdeleriyle ve tepelerinde bir taç oluşturan dallarıyla insanların ve hayvanların yaşamını direk olarak etkiler. Ağaçlar, bütün yeryüzünde yaşayan canlıların en irisidir ve ömürleri bütün hayvanlardan daha uzundur.

Ağaçlar doğadaki heybetli yapıları ile sanatkârları etkilemişler, hatta bu sanatkârlar ağaca birçok sembol yüklemişlerdir. Türk süsleme sanatları içinde yer alan bütün kollarda çeşitli ağaç motiflerini görmek mümkündür. Bu sanat eserlerinde ağaç motifleri bazen ölümsüzlüğün, bazen evrenin bazense köklenip yerleşmelerin ve göçmemelerinden dolayı yerleşikliğin sembolü olarak kullanılmışlardır.

Farklı şekil ve yapıları sahip bulunan ağaçlardan özellikle servi, sedir, incir, zeytin, asma, hurma, palmiye, kayın, nar, meşe, vb. ağaçlar Anadolu'da yapılan tüm el sanatlarında, çeşitli stilize motiflerle kullanılmışlardır.

Ölümsüzlüğün simgesi olan ağaç formu, çini sanatında da ana motif olarak bol miktarda kullanılmıştır. Çini sanatında kullanılan ağaç motiflerinin çeşitleri, uygulama tekniklerinden dolayı bazı farklılıklar gösterir.

Ağaç motifleri modülü ile çini sanatında kullanılan ağaç motiflerinin tanıtılması ve bunlar arasında en fazla kullanılan bahar dalı ile servi ağacı motiflerinin estetik bir üslupla çizilebilmeleri hedeflenmiştir. Bu modülü tamamladığınız zaman sizler servi (selvi) ağacı ve bahar dalı motiflerini; asıllarını bozmadan bir bütün olarak ele alıp çizim tekniğine bağlı kalarak, çeşitli ölçülerde çizebileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında; çini sanatında kullanılan ağaç motiflerini tanıyarak servi ağacını, motifin aslını bozmadan bir bütün olarak ele alıp estetik bir üslupla çizim tekniğine bağlı kalarak çeşitli ölçülerde çizebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

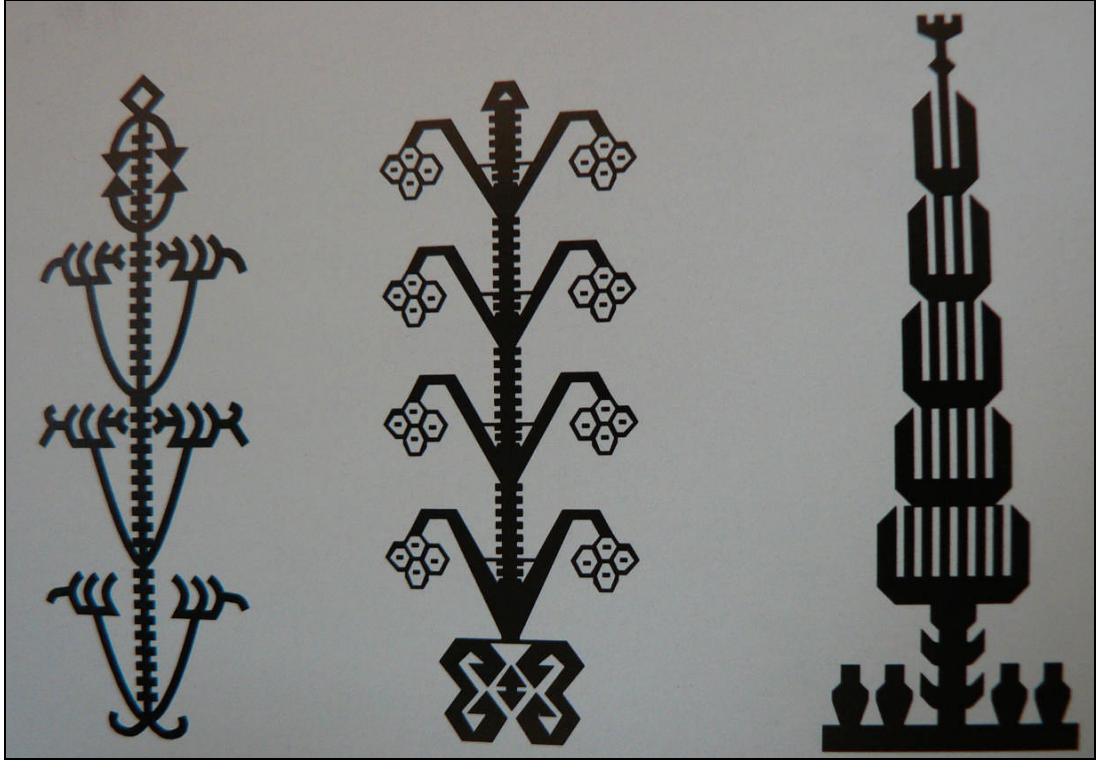
- Türk süsleme sanatlarının çeşitli kollarında (minyatür, metal, ahşap, taş, çini vb.) kullanılan servi ağacı motiflerini araştırarak aralarındaki benzerlik veya farklılıkları rapor haline getiriniz.
- Çini sanatında kullanılan servi ağacı motifi çeşitlerini araştırarak örnek çizimler yapınız.

1. AĞAÇ MOTİFLERİ

1.1.Ağaç Motiflerinin Çini Sanatı İçindeki Yeri ve Önemi

Ağaç kültürü, insanlığın en eski çağlarından gelmektedir. Servi, sedir, incir, zeytin, asma, hurma, palmye, kayın, nar, meşe, vb. ağaçlar değişik toplumlarda hayat ağacının sembolüdür. Yukarıda adı geçen ağaçlardan hangisi motif olarak kullanılırsa kullanılsın (servi, hurma, nar vb.) genel olarak hayatı ve sonsuz yaşamı simgelediğinden, hayat ağacının sembolüdür. **Hayat Ağacı**; sürekli gelişen, cennete yükselen, dikey sembolizmi oluşturur. Geniş anlamda, sürekli değişim ve gelişim içinde yaşayan evreni sembolize eder. Evrenin üç elementini; toprağın derinine inen kökleriyle yeraltını, alt dalları ve gövdesi ile yeryüzünü, ışığa yükselen üst dallarıyla cenneti birleştirir; Yeryüzü ve cennet arasındaki iletişimi sağlar. Kökleriyle topraktan aldığı suyla, dallarını ve hava alma organı olan yapraklarını besler, yeni yağmurlar getirerek evrensel döngüyü sağlar. Ateş, onun dallarının birbirine sürtülmesiyle oluşur.

Hayat ağacı formu,(Resim 1.1) stilize edilmiş çeşitli ağaç motifleriyle (servi, sedir, incir, zeytin, asma, hurma, palmye, kayın, nar, meşe, vb. ağaçlar) Anadolu'da üretilen tüm el sanatlarında kullanılmıştır. Taş (mezar taşları, cami, medrese), tahta (kapı, pencere, tavan, mezar taşı), çömlek (kap), çini, işleme, dokuma, cam, tezhip minyatür, edebiyat ve müzikte yerini almıştır.

Resim 1.1: Stilize edilmiş çeşitli ağaç motifleri

Anadolu motiflerinde hayat ağacı “can ağacı” olarak da nitelendirilir, ölümsüzlüğün sembolüdür. Çeşitli örneklerde, hayat ağacının üzerinde görülen kuşlar, zamanı gelince uçacak olan can kuşlarını temsil eder. Can, ruh eş anlamlıdır. Özellikle servi ağacı ölümsüzlüğü simgeler. Resim 1.2’de 18. yüzyılın ikinci yarısına ait, Kütahya yapımı çini tabak görülmektedir. Ortada stilize bir servi motifi ve iki yanında serviye tünemiş kuş görülür. Servi, zikzaklı bir kuşak ve noktacılarla bezelidir. Kuşların konturları sarı ile belirtilip küçük kırmızı noktacıklar ile süslenmiştir. Resim 1.3’te gene 18. yüzyılın ikinci yarısına ait, Kütahya yapımı çini tabak görülmektedir. Sır altı tekniğinde bezemelerin yapıldığı, hafif çukur gövdeli tabağın ortasında stilize bir ağaç motifi ve iki kenarında simetrik olarak birer horoz görülür.

Ağaç teması, bütün ilkel dinlerde vardır. Servi, çam, zeytin, mersin, sarmaşık, gibi kolay tutuşan bazı ağaç ve bitkilerin, canlılıklarını kışın da devam ettirmelerini sağlayan bir iç ısıları vardır. Ağaçlar, belirli bir bölgede köklenip yerleşmeleri ve göçmemelerinden dolayı, yerleşikliği ve kök salmayı da sembolize eder.

Tek tanrılı dinlerin insanın yaratılışını anlatan bölümlerindeki ortak nokta, ağaçtır. Bazı kompozisyonlarda bu ağacı bir yılanın beklediği görülür. Resim 1.4’te İznik yapımı çini tabağın ortasında, stilize bir ağaç motifi ve ağaca sarılmış bir yılan görülür. Ölümsüzlüğü bulamayan insanlar, ölümden sonraki hayat kavramı ile umutlarını sürdürürler.

Resim 1.2: Ağaç motifli, Kütahya yapımı çini tabak

Resim 1.3: Ağaç motifli, Kütahya yapımı çini tabak

Resim 1.4: Ağaç motifli, İznik yapımı çini tabak

Mevlana Celalettin-i Rumi'nin Mesnevi'sindeki "Bu ağaçlar, ellerini topraktan çıkarup halka doğru yüz türlü işaretlerde bulunurlar, duyana söz söylerler, yeşil dilleriyle, uzun elleriyle toprağın içindeki sırları anlatırlar." beyitleri, ağaçların maddesel varlıklarının yanında ruhsal bir içerikler ininde olduğunu göstermektedir.

Türk süsleme sanatlarında, ağaç motiflerinin oldukça önemli bir yeri vardır. Süsleme amacı ile tabiat unsurları ele alınırken çok tabii olarak ağaç motifleri de ihmal edilmemiş ve ölümsüzlüğün simgesi olan ağaç formu, çeşitli stilize motiflerle (servi, sedir, incir, zeytin, asma, hurma, palmiye, kayın, nar, meşe, vb. ağaçlar), Anadolu'da üretilen tüm el sanatlarında olduğu gibi çini sanatında da bol miktarda kullanılmıştır.

Ağaç motifleri çeşitli sanat eserlerinde, ilginç kompozisyonlarla karşımıza çıkar. Ağaç motifleri tasvir edildiği medrese, cami, saray gibi yapıların önemini vurgulamak için kullanılmışlardır. Özellikle Kayseri yakınındaki Karatay Han'ın portelinde (İ.S.1240) ve Kubadabat Sarayı çinilerinde kullanılan ağaç motifleri dikkat çekicidir.

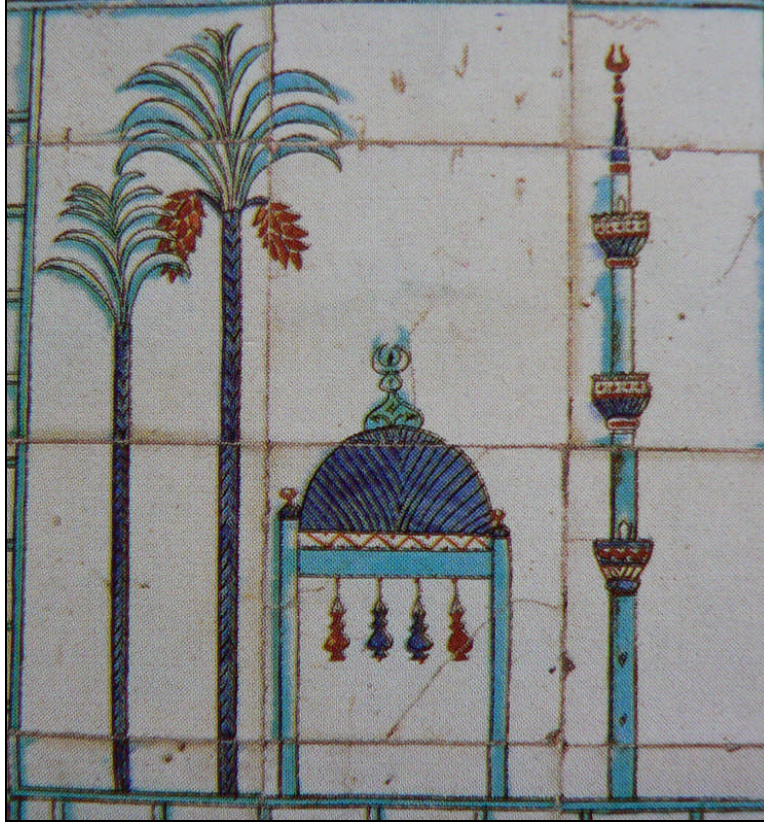
1.2.Çinide Kullanılan Ağaç Motifleri

Yapraklar ve çiçeklerde olduğu gibi pek çok çeşitleri olan ağaç motiflerinin Türk süslemeciliğinde önemli bir yeri vardır. Türk süsleme sanatlarını içine alan çeşitli kollarda (ahşap işlerinde süsleme, taş işlerinde süsleme, kâğıt işlerinde süsleme, vb.) birbirinden farklı ağaç motifleri kullanılmıştır. Çini sanatı, tarihi süreci içinde incelendiğinde özellikle beş çeşit ağaç süslemesine tesadüf edilmektedir. Bunlar; hurma ağacı, meyveleri belirtilen meyve ağacı, narlı-enginarlı ağaçlar, servi ağacı ve çiçek açmış bahar ağacıdır. Ağaç motifleri arasında en fazla servi ile çiçek açmış bahar ağaçlarıyla karşılaşırız; bunlar günümüzde de en sık kullanılan ağaç motiflerini oluşturmaktadır.

➤ Hurma Ağacı

Aşağıda, Resim 1,5'teki örnekte; Topkapı Sarayı'nın Valide Sultan'ın namaz odasından 1668 tarihli Medine tasvirli çini panodan alıntı görüyorsunuz. 17. yüzyılın sonu ile 18.yüzyıl Kütahya çinilerinin ilginç bir grubu, cami ve mescitlerde yer alan bu Kâbe ve Medine tasvirli panolardır. Medine tasvirli çinilerde; Hz. Muhammed'in mezarı, Medine Camii ana motiftir.

Ölümsüzlüğün simgesi olan ağaç formu burada bölgeye uygun olarak, hurma ağacı şeklinde işlenmiştir. İznik klasikleri arasında hurma ağacı çok fazla görülmez.

Resim 1.5: Hurma ağaç motifli, Kütahya yapımı çini pano

➤ Meyveleri Belirtilen Meyve Ağaçları

Çini sanatında çok sıklıkla karşılaşılmamasına rağmen örnekleri bulunur. Aşağıda Resim 1.6'da meyveleri belirtilen meyve ağaçlarına bir örnek verilmiştir. Bu örnek üç büyük parçadan (levhadan) oluşmuş çini bir panodur. En altta bulunan levhada, kırmızı bir karanfil ile mavi bahar çiçekleri dikkat çeker. Panonun geri kalanına ise yumurta biçimli yaprakları ve kırmızı meyveleri (elma) ile yeşil meyve ağacı hâkimdir. Çini pano 1570–75 İznik yapımı olmasına rağmen alışılmış ölçülerden büyüktür. Bu nedenle panonun özel binalar için işlenmiş olduğu düşünülmektedir. Bu nadir tasarıma benzer bir pano, Edirne Selimiye Camisi'nin padişah locasında günümüzde görülmektedir.

Resim 1.6: Meyve ağacı motifli, İznik yapımı çini pano

➤ **Narlı, Enginarlı Ağaçlar**

1530'ların sonlarında, İznik çinilerine üçüncü bir rengin, grimsi adaçayı yeşilinin girdiği görülür. Üç renkli (Şam tipi) bu grupta mavi, yeşil ve manganez moru bezemede ana renkler olmuştur. Üç renkli çini, motif ve kompozisyon düzeni ile diğer gruplardan tamamen farklı özelliklere sahiptir. Renk, motif ve kompozisyon bakımından Osmanlı çinileri arasında özgün bir gruptur. Üç renkli tabaklarda genelde kenar bordürü yoktur. Kaplarda yüzeyin bölüntüsüz, özgürce kullanıldığı serbest kompozisyon anlayışı hâkimdir. Bunu diğerlerinden ayıran bezeme özelliği, çanakta, hatta daha cesurca kenardan taşan ağaçlardır. Bazen nara bazen de enginara benzeyen ağaçların bütün form yüzeyini kapladığı, renkleri kadar desenleriyle orijinallik sağlayan bir gruptur. Bunlar çok cesurca yapılmış çalışmalardır. Özellikle nar motifleri iri boyutlarda tabak yüzeyinde geniş bir alanı kaplamıştır. Bu ağaçların yapraklı yüzeyi balık pulu dolguludur. Bir yaprak demeti içinden çıkan kalın gövdeli ağaç, üstte yaprak demetleri biçiminde sonlandırılır. Bu bitkiler bazen nara bazen de enginara benzer. Resim 1.7 ve Resim 1.8'de yaklaşık olarak 1545 yıllarına ait, yukarıda bahsettiğimiz grup içine giren iki tane çini tabak görüyorsunuz. Bu tabaklar İznik klasikleri arasında bulunan örneklerdendir. İkisi de yurt dışındaki müzelerdedir. Resim 1.9'da 1545-50 yıllarına ait İznik klasikleri arasında bulunan narlı bir tabak, Resim 1.10 ise aynı döneme ait enginarlı bir tabaktan detay görüyorsunuz.

Resim 1.7: İznik klasiklerinden enginarlı tabak

Resim 1.8: İznik klasiklerinden enginarlı tabak

Resim 1.9: İznik klasiklerinden narlı tabak

Resim 1.10: İznik klasiklerinden enginarlı bir tabaktan detay

➤ Servi (Selvi) Ağacı

Servi motifinin İznik çinilerinde ilk kullanılışı 1520'lerde "Baba Nakkaş" işinin geç devrinde olmuştur; ancak kabarık kırmızı rengin benimsenmesine kadar çok fazla yaygınlaşmamıştır. 16. yüzyılın ikinci yarısında çok sevilecek olan bir kompozisyon teması haline almıştır. Selvi ağacı motifi, günümüzde de sıklıkla tercih edilen ve kullanılan ağaç motifleri arasındadır. Daha ayrıntılı bilgi aşağıda verilecektir. Resim 1.11' de yaklaşık 1560 tarihli, İznik klasiklerinden servi ağaçlı çini tabağı görüyorsunuz.

Resim 1.11: İznik klasiklerinden servi ağaçlı tabak

Kütahya seramikleri arasında yer alan aşağıdaki örnekte; konik formulu, kısa boylu, gaga ağzılı, uzun eğimli saplı çini ibriği görüyorsunuz. Beyaz zemin üzerine çok renkli sır altı tekniğinde dekorlanmış form, orta merkezli boyalı bantlardan yükselen serviler ve çiçek motifleri ile bezenmiştir.

Resim 1.12: Kütahya yapımı servi ağaç motifli çini ibrik

Servi ağacı motifi; farklı yörelerimizde, farklı üsluplarla da kullanılmıştır. Çanakkale seramikleri arasında yer alan Resim 1.13'teki örnekte; krem rengi zemin üzerine, sır altı tekniğinde boyanmış, dolambaçlı bir cadde boyunca iki küçük ve bir büyük cami arasında serviler görülür. Çanakkale 17. yüzyılın sonlarından başlayarak 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar sır altı tekniğinde çeşitli seramikler üretmesine rağmen, mimari için üretilen çini örnekleri bulunmamıştır.

Resim 1.13: Çanakkale yapımı servi ve köşk temalı tabak

➤ **Çiçek Açmış Bahar Ağacı**

Saray baş ressamı (nakkaşı) Kara Memi ve yanındaki nakkaşların sevdiği bir başka motif de çiçek açmış bahar ağacı veya erik ağacı çiçeğiydi. Osmanlılar, bambu ve çam ağacı ile birlikte çoğu kez “kışın üç dostu “ olarak bilinen ve bekâreti sembolize eden bir üçlü oluşturan bahar ağacını bir süsleme motifi olarak Çin’den İran yolu ile almışlardı. Bahar ağacı, İslam resminde ilk kez 14. yüzyılda görülür. Çinide 1550’lerden 1570’lerin ortasına kadar “bahar ağacı” panolarının çoğu kez en önemli yerlere koyulması, bunların sembolik bir değer taşıdığını göstermektedir. Hürrem Sultan Türbesi ve Edirne Selimiye Cami’ nin hünkâr mahfilindeki mihrapların da iki yanında bahar ağaçlı panolar yer alır.

16. yüzyılın son çeyreğindeki yaygın bir motif “çiçek açmış bahar ağacı”ydı.1540’lardaki çinilerden motif zaten biliniyordu ve1550 ile 1560’lardan kalan panoların birçoğu, ağacın tam açmış durumda büyük ölçüdeki resimleriydi. Birinin dibinde beş, diğerinde Resim 1.14’te görüldüğü gibi iki lale bulunan iki tip desen kalıbı kullanılmıştır; ancak her iki durumda da tercih edilen form, dar yassı kenarlı tabak olmuştur. Motif, çiniye uygulandığı zaman mavi kadar zümrüt yeşili ve kırmızı zeminde kullanılmıştır. Kırmızı zemin üzerine beyaz çiçek açmış bahar dalının ilk örneği Edirne Selimiye Cami’sindedir. Resim 1.15 Topkapı Sarayı Harem Dairesi, çiçek açmış bahar ağacı temalı çinilerinden bir örnek, Resim 1.16’da Kütahya EML Çinicilik dalı, öğrenci işlerinden bahar ağaçlı panodan detay görüyorsunuz.

Resim 1.14: Çiçek açmış bahar ağacı temalı İznik tabağı

Resim 1.15: Topkapı Sarayı Harem Dairesi çinilerinden bir kesit

Resim 1.16: Kütahya EML Çinicilik dalı, öğrenci işlerinden bahar ağaçlı panodan detay

1.3.Servi (Selvi) Ağacı Motifi

1.3.1.Tanımı

Servinin sözlük anlamıyla; servigillerden, yaprakları karşılıklı, yığılık ve koyu yeşil renkte, en çok mezarlıklara dikilen, ince ve uzun bir ağaçtır. Çini sanatında kullanılan servi ağacı motifi, doğada var olan servi ağacının, en yalın biçimi ile stilize edilip çizilmesiyle oluşmuş bir motiftir.

Servi ağacı, özellikle ölümsüzlüğü simgeler. Ağaç “yeşil elmas” adıyla anılmaktadır. Ağaç motiflerinin içinde en çok kullanılan servi, ışık veren bir ağaçtır. Ormandaki servi ağaçları, uzun boylarıyla hemen göze çarpar.”Servi boylu” deyiimi güzel kızlara yakıştırılır. Sert ve kokulu bir ağaç olduğundan haşerelere karşı çok dayanıklıdır. Papa IV. Eugenius zamanında 1100 yıllık bir servi ağacı saptanmıştır. Devamlı yeşil renk, uzun ömürlülük, dayanıklılık, güzel şekil ve boyluluk gibi nitelikler, serviyi iyilik, güzellik sembolü haline getirmiştir.

Hayat, güzellik, ebedilik sembolü olan bu ağaç, aynı zamanda evrenin de sembolü ve yer kürenin de ekseni olarak kabul edilir.

Çini sanatında kullanılan servi, ağaç motifleri genel olarak incelendiğinde, bütün çizimlerinde ana formun aynı olduğu, detaylarda farklılaştıkları görülür. Resim 1.17–1.18–1.19’ da İznik klasik eserlerinden örnek olarak verilen servi ağacı motiflerini inceleyiniz. Bütün servilerin ana formu, doğada olduğu gibi ince ve uzundur. Güzellikleri ve uzun boyları dikkat çeker. Bununla birlikte yaprakların ana form içindeki düzenlemelerinde küçük değişiklikler görülür. Bu değişiklikler servi ağaçlarını daha zenginleştirerek tek düzelikten çıkarır. Çizim yapan kişinin kendi yorumunu katmasıyla birbirinden güzel servi ağacı motifleri ortaya çıkar.

Resim 1.17: İznik klasikleri arasında kullanılan servi ağacı örnekleri

Resim 1.18: İznik klasikleri arasında kullanılan servi ağacı örnekleri

Resim 1.19: Topkapı Sarayı Harem Dairesi duvar çinilerinden örnek

1.3.2.Kullanım Yerleri

Servi ağacı motifi, gerek tabak gerek pano desenlerinde ana motif olarak kullanılır. Tabak ve pano desenlerinin orta merkezinde, desen ölçüsüne uygun olarak çizilir. Desen içinde yer alan diğer motifler, servi ağacının iki yanına kompozisyon kurallarına uygun olarak yerleştirilir. Resim 1.20’de 1565–70 yıllarına ait servi ağaçlı İznik yapımı tabağı görüyorsunuz. Resim 1.21 – 1.22’de Kütahya EML Çinicilik dalı, öğrenci işlerinden servi ağaçlı çini tabaklardan detay ve 1.23’te çini panoyu görüyorsunuz.

Resim 1.20: Servi ağaçlı İznik yapımı çini tabak

Resim 1.21: Kütahya EML öğrenci işlerinden servi ağaçlı çini tabaktan detay

Resim 1.22: Kütahya EML öğrenci işlerinden servi ağaçlı çini tabaktan detay

Resim 1.23: Kütahya EML öğrenci işlerinden servi ağaçlı çini panodan detay

1.3.3.Çizim Tekniği

Servi ağacı motifini çizmek için öncelikle çizilecek motifin büyüklüğünü belirlemek gerekir. Tüm motif çizimlerinde olduğu gibi çizime kanaviçenin belirlenmesi ile başlanır. Kanaviçe çizimimizde dikkat edilmesi gereken nokta, çizilecek motifimizin büyüklüğü ile orantılı olmasıdır; çünkü kanaviçemiz, motifimizin kenar çerçevesini oluşturur. İlk çalışmalarda çizimler bir dikdörtgen içinde yapılarak gerekli pratik kazanılmalıdır Uygulama faaliyetlerinde yapılacak çizim çalışmaları bu şekilde belli ölçüler içinde yapılacaktır. Çizimde ustalaşmış kişinin geometrik bir kanaviçeye ihtiyacı yoktur. Burada önemli olan her ölçü içine servi ağacı motifini çizebilmektir. 18 cm çapındaki bir tabak deseni ile 40 cm çapında olan bir tabak deseninde bulunan ağaç motifi elbette farklı büyüklüklerde olacaktır. İleriki uygulamalarda kullanım amacına uygun olarak gerekli büyüklüklerde servi ağacı motifini çizebilmek çok önemlidir. Servi ağacının çizim aşamaları Resim 1.24'te kısaca gösterilmiştir. Bu çizimde sizlerin zorlanmaması için motifin en sade hali ele alınmıştır.

1.3.3.1. Kanaviçe Çizimi

Çizilecek ölçü içerisine, orta eksen çizgisi, ölçümüzü tam ortadan ikiye bölecek şekilde çizilir. Bu çizgi aynı zamanda kanaviçeyi de tam ortadan ikiye böler. Ağaç motifinin iki yanının birbirine tam simetrik olması için öncelikle ağacın bir kenarının kanaviçesi boydan boya çizilir.(Bak Resim 1.24 –A) Servi ağacı, şimdiye kadar öğrendiğiniz gibi ince ve uzun bir yapıya sahiptir. Ağacın bu genel yapısına uygun olarak kanaviçe çizimine ağacın alt gövdesini belirlemekle başlanır. Orta eksen çizgisi üzerinde ağacın alt gövdesini oluşturacak kısmı, ağacın genel yüksekliği ile orantılı olarak belirlenir. Ağacın gövde kısmının bittiği yerde yumuşak bir yay çizimi ile dönüş verilir. Bu dönüş ölçüye uygun olarak ne çok geniş ne de dar tutulur. Çizgi yavaş yavaş iç kısma doğru alınarak ağacın uç noktasını oluşturacak kısımda sıfırlanır. Temize geçirilip en son hali verildikten sonra kâğıt orta eksen çizgisinden katlanarak diğer taraf kopya edilerek çizilir.

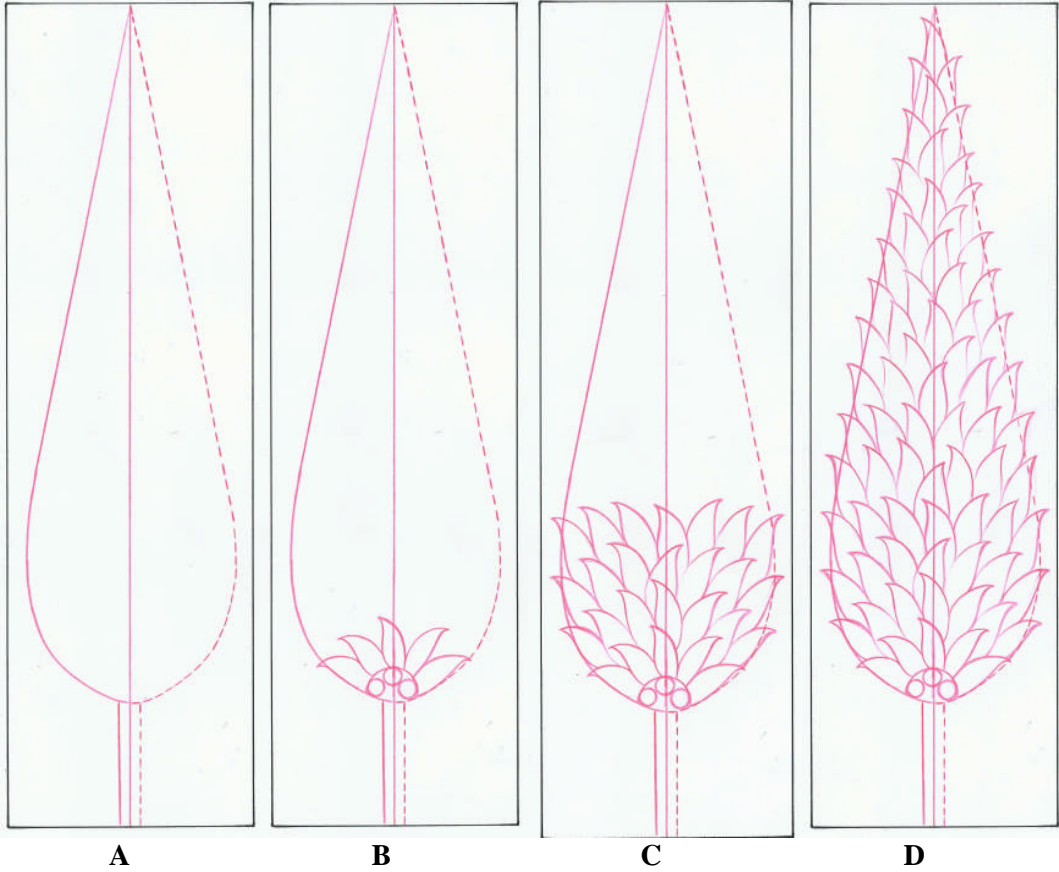
1.3.3.2. Yaprakların Çizimi

Ağaç gövdesinin üzerine yaprakları çizerken birbirinden farklı çıkışlar kullanılabilir. Bazen direkt olarak yapraklarla çizime başlanırken, bazen küçük motiflerle araya hareket katılabilir. Bu, tamamen tercihe bağlıdır. Resim 1.24 – B’de verilen örnekte üç yapraklı penç motifi kullanılmıştır. İlk çıkışta kullanılan yaprakların sayısı, yönleri ve büyüklükleri servi ağacının tümünü etkileyeceği için önemlidir. Servi ağacının ölçüsü küçük ise küçük yapraklar tercih edilmelidir. Yapraklar tırnaklanacak veya damarlanacaksa biraz daha büyük çizilmelidir. Çıkışta çizilen yaprakların üzerine Resim 1.24 – C ’de görüldüğü gibi yapraklar, kat kat olacak şekilde yerleştirilir. En kanarda bulunan yaprakların yönü çoğunlukla dış tarafa doğru bakar. Aradaki yaprakların yönleri çizen kişiye bağlıdır. Yaprak yönlerindeki değişiklikler ağaç motifine hareket katarak tekdüzelikten çıkartır. Burada önemli olan yaprakların aralarında boşluk kalmadan dengeli olarak yerleştirebilmektir. Ağacın üst tarafına doğru yaklaştıkça yapraklarda küçülür. Ağaç motifinin uç kısımda sonlandırılma biçimi de tamamen tercihe bağlıdır. Bazen tek bir yaprak ile bitirilirken bazen uçta ikiye ayrılarak sonlandırılır. Resim 1.24 – D’deki örnekte tek yaprak motifi ile bitirilmiştir.

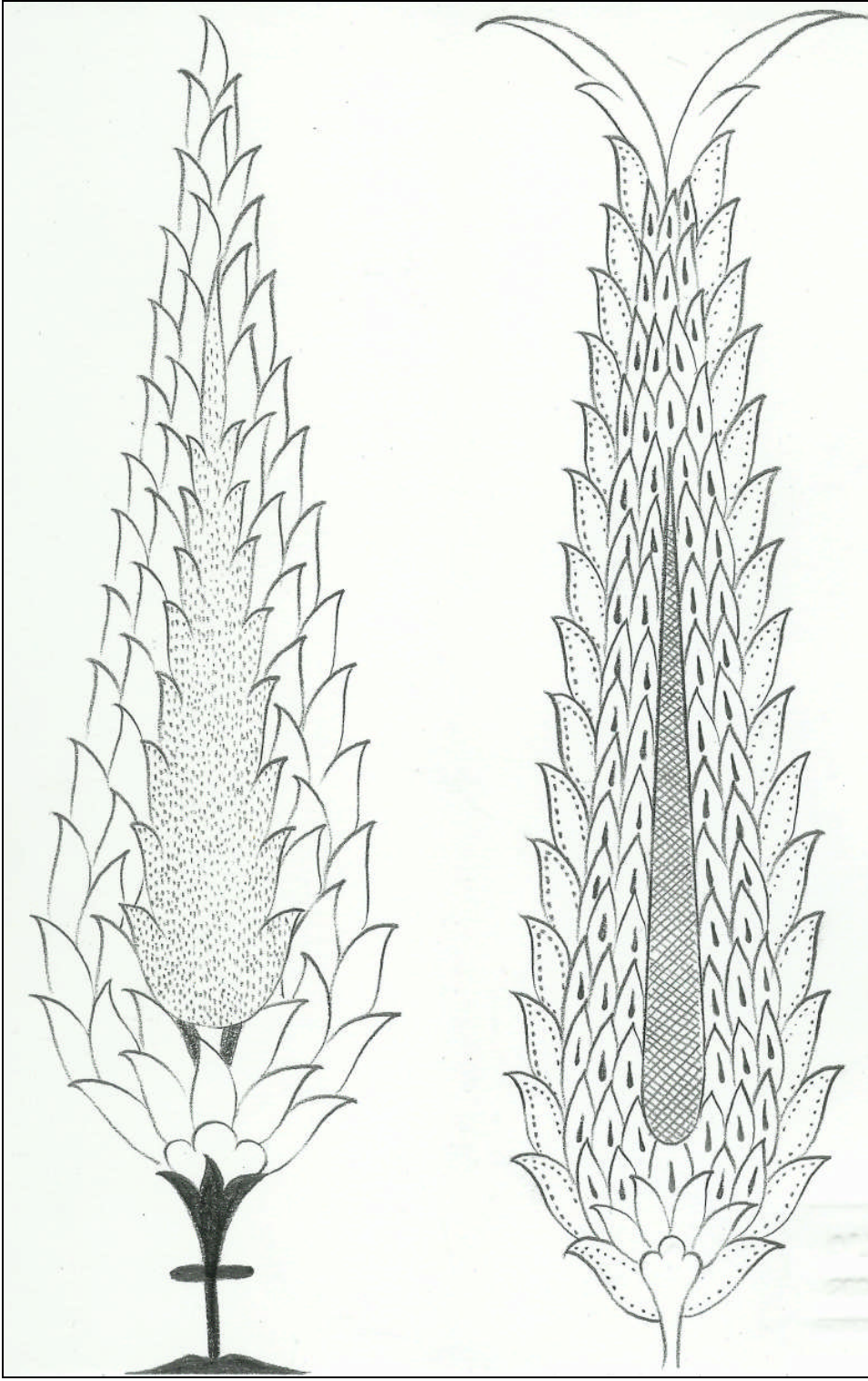
Çizimde ustalaştıkça farklı servi motifleri çizebilirsiniz. Resim 1.25 – 1.26 – 1.27 – 1.28’de İznik klasikleri arasında kullanılan servi ağacı motiflerinden örnek çizimler görüyorsunuz.

Çizim tamamlandıktan sonra motif, temize geçirilir. Çizimde görülen hatalar bu aşamada düzeltilir. Temize geçirme işlemi istenilen kalitede ve nitelikte çizim elde edilinceye kadar tekrarlanır.

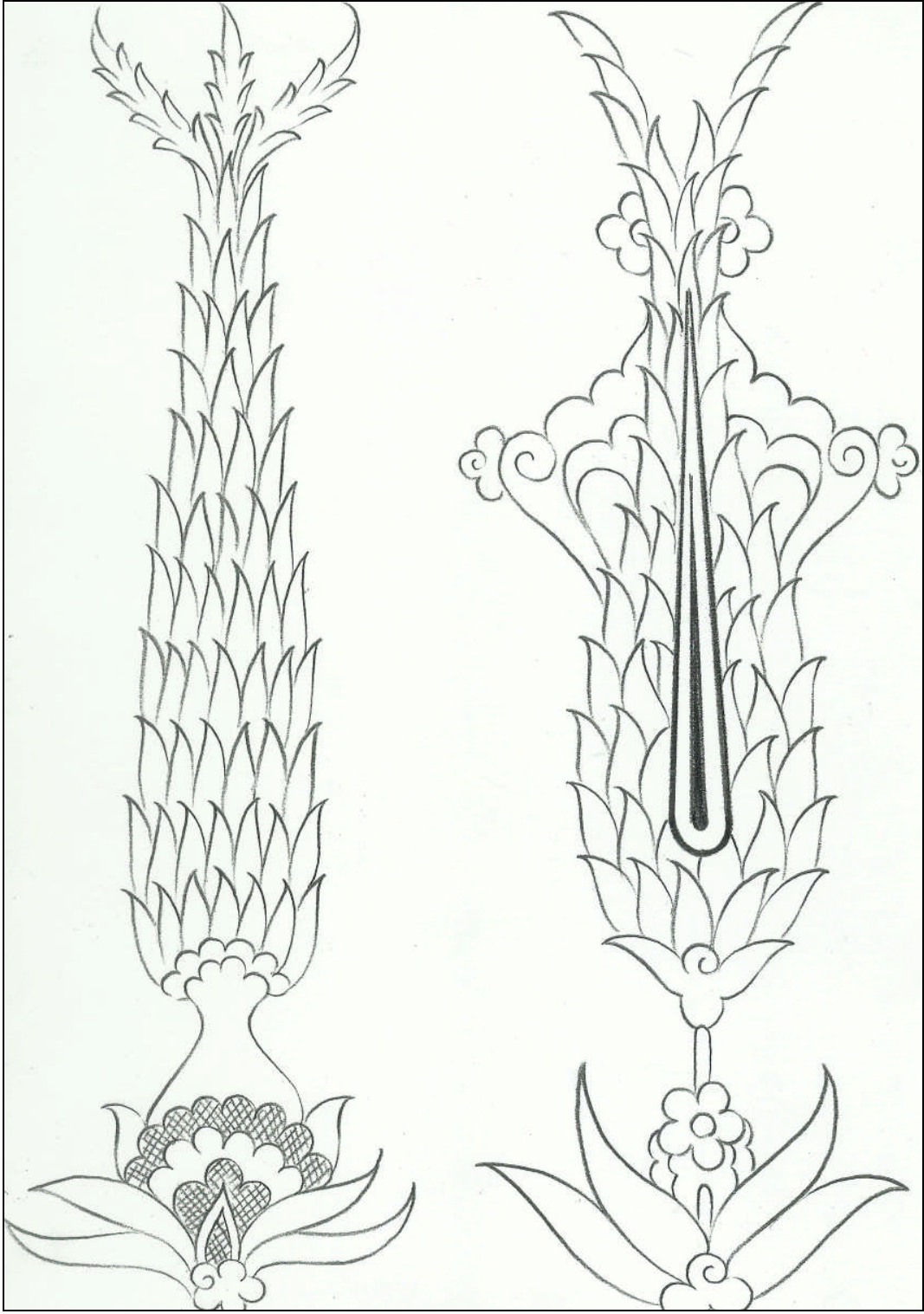
Servi ağacı motifinin, çizim tekniğinin çok iyi kavranması ve el melekesi haline gelmesi için bol bol çizim yapılması gerekir.

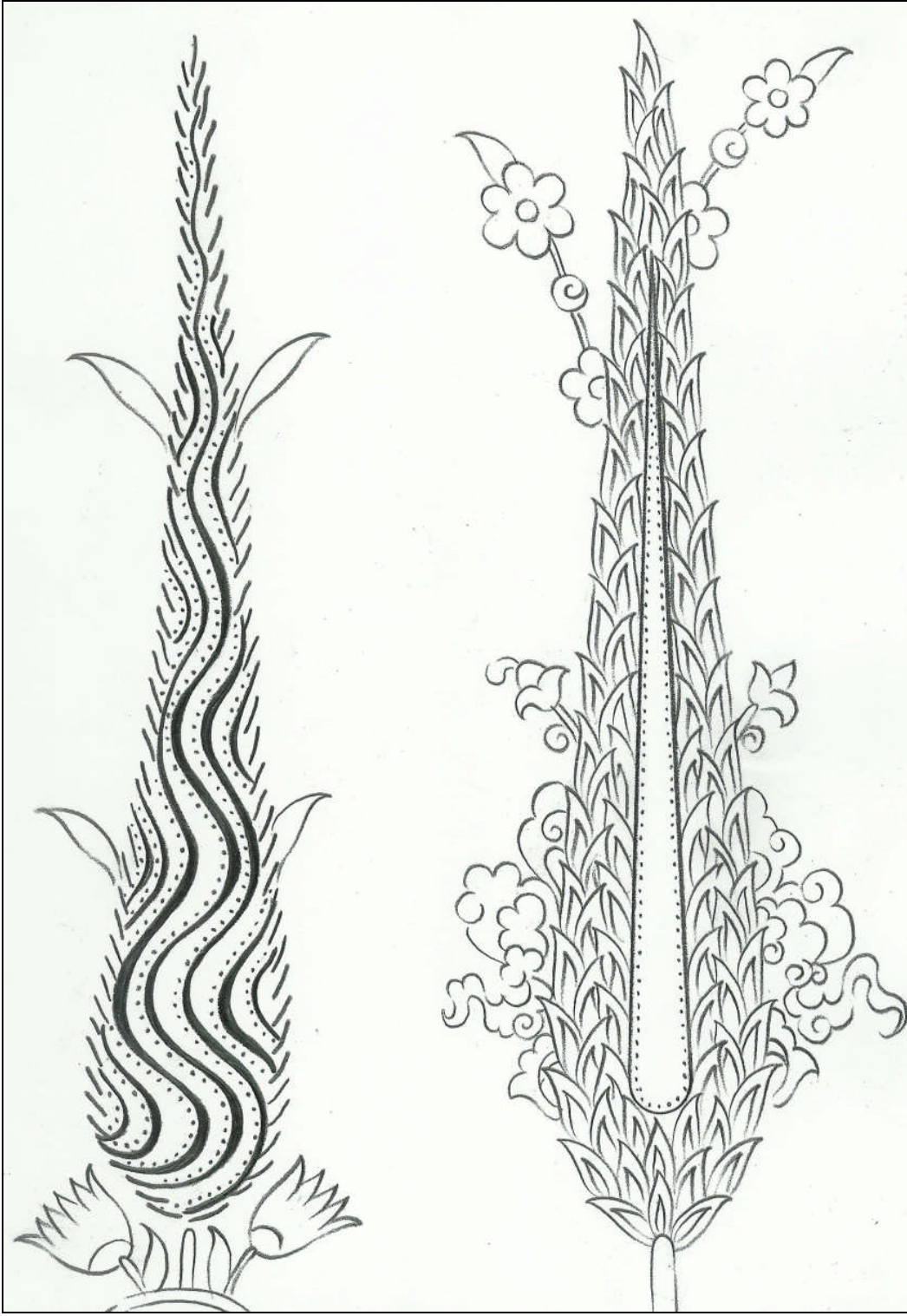
Resim 1.24: Servi ağacının çizim aşamaları

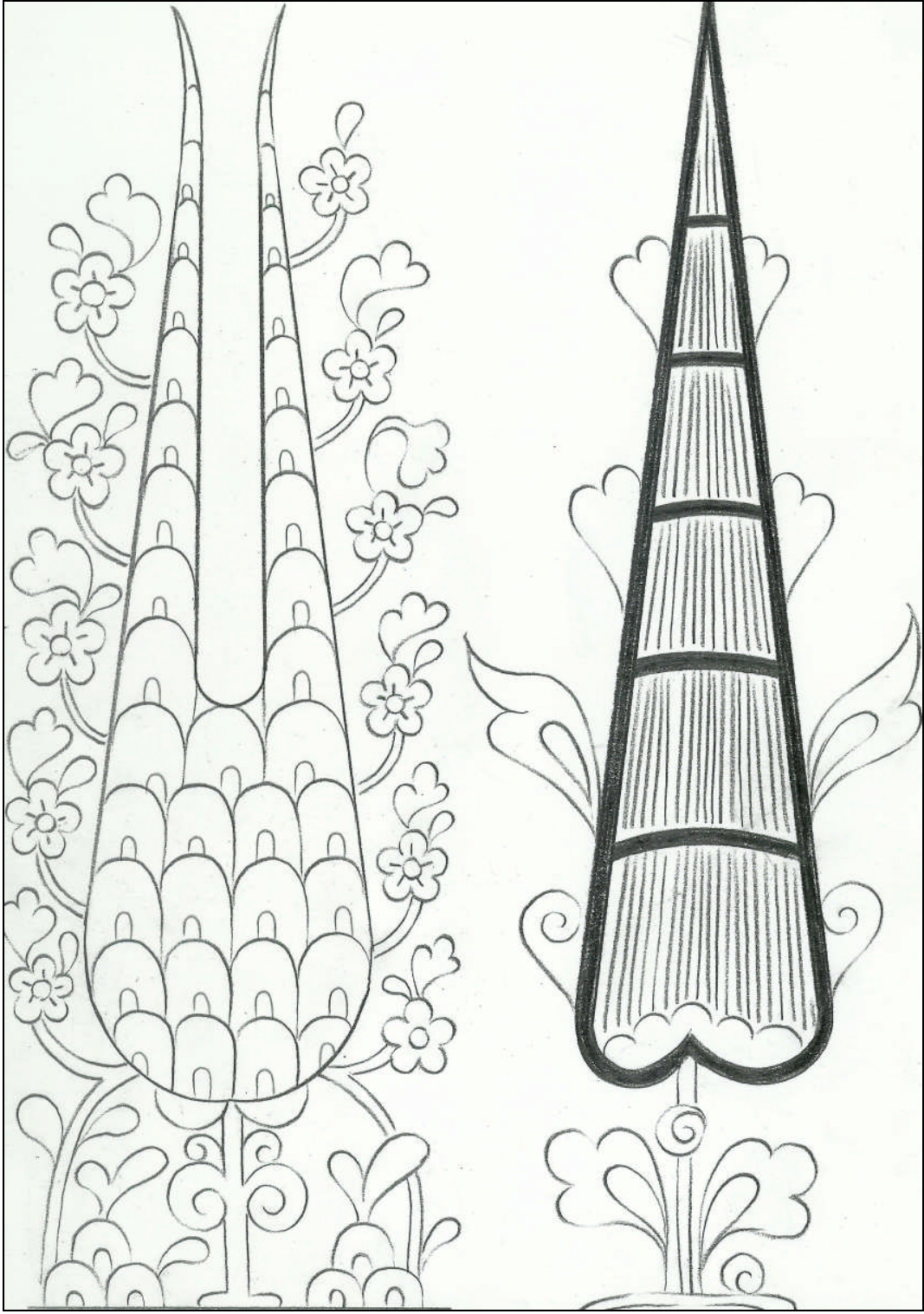
Resim 1.25: Servi ağacı motiflerinden örnek çizimler

Resim 1.26: Servi ağacı motiflerinden örnek çizimler

Resim 1.27: Servi ağacı motiflerinden örnek çizimler

Resim 1.28: Servi ağacı motiflerinden örnek çizimler

UYGULAMA FAALİYETİ

Servi Ağacı Çizimi

Kullanılacak Araç Gereçler

- Parşömen kâğıdı
- Beyaz resim kâğıdı
- 0,5 kalem
- 2B kalem ucu
- Gönye
- Cetvel

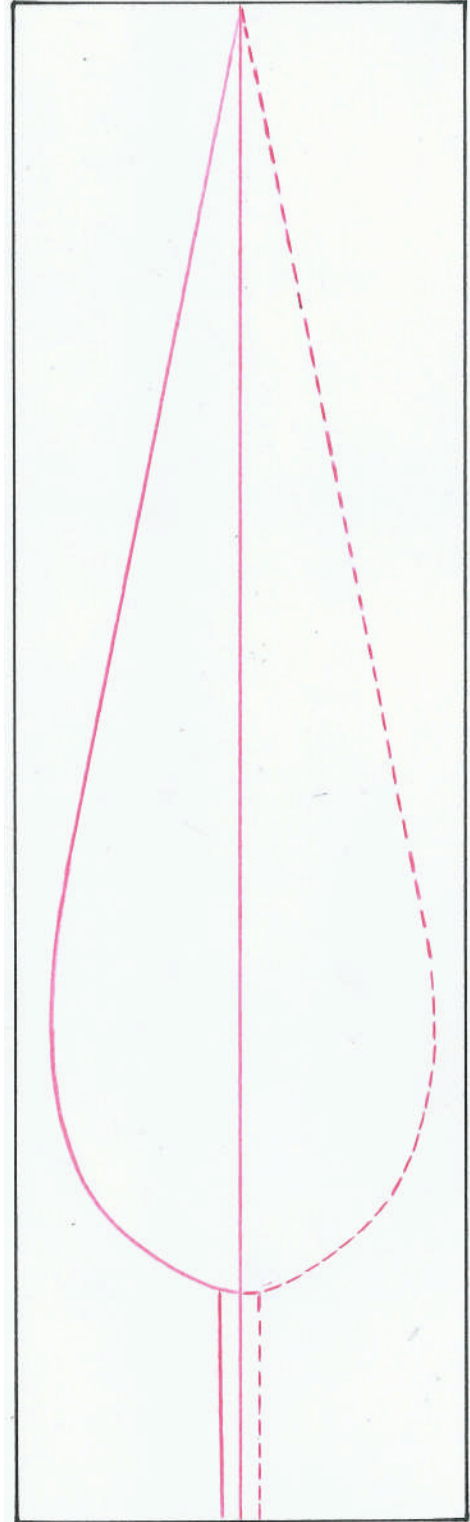
İşlem Basamakları

- Parşömen kâğıdını 350x250mm ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın üstünden ve sağ kenarından 30 mm, altından ve sol kenarından 20 mm, boşluk bırakarak antet çizgisini çiziniz.

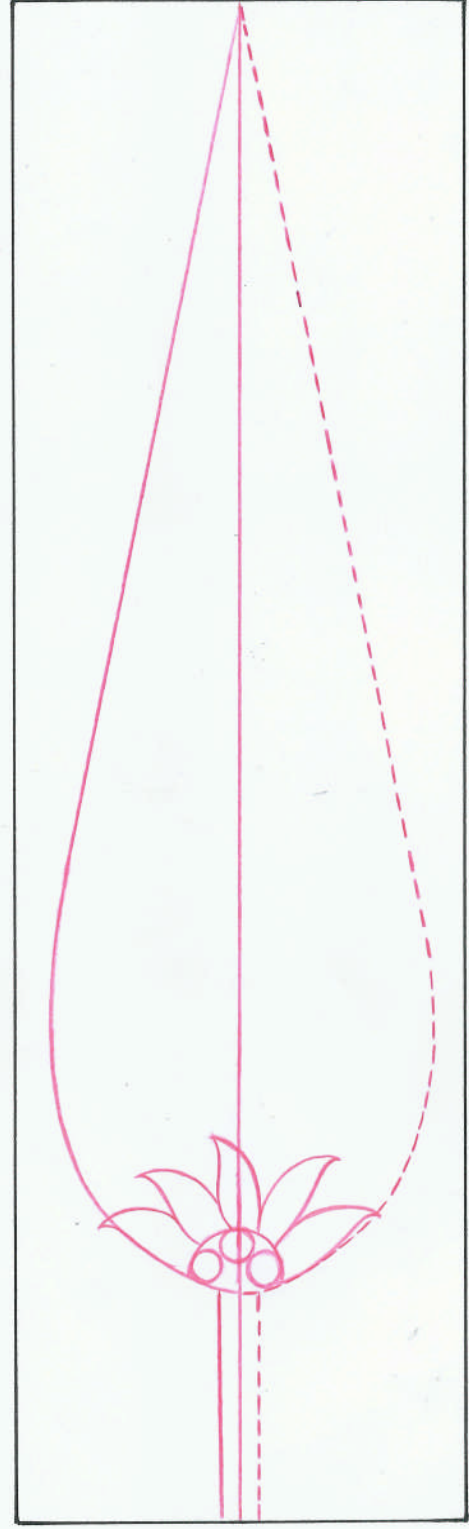
Aşağıda 1/3 ölçeğinde hazırlanmış çizim alanını, 1/1 ölçeğinde çizerek 60x200 mm ölçülerinde dikdörtgenlere bölünüz. Çizimlerinizde kâğıdınızı enine doğru kullanacaksınız

- Aşağıda verilen işlem basamaklarını takip ederek, servi ağacı motifini çiziniz.
- 1/2 ölçeğinde hazırlanmış olarak görülen çizim alanı

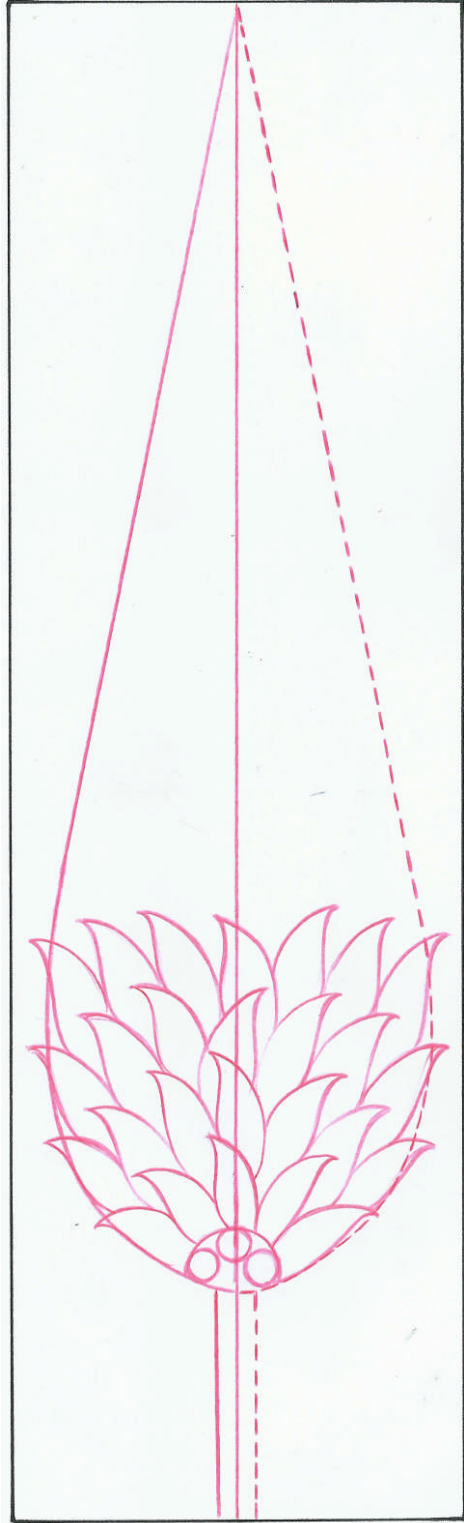
- Verilen ölçü içerisine orta eksen çizgisini çiziniz.
- Orta eksen çizgisi üzerinde ağacın alt gövde kısmını belirleyiniz.
- Orta eksen çizgisini temel alarak ağacın bir kenarının kanaviçesi boydan boya çiziniz.
- Çizimi temize çekerek en son halini veriniz.
- Kâğıdınızı orta eksen çizgisinden ikiye katlayarak kanaviçenin diğer tarafını tamamlayınız.

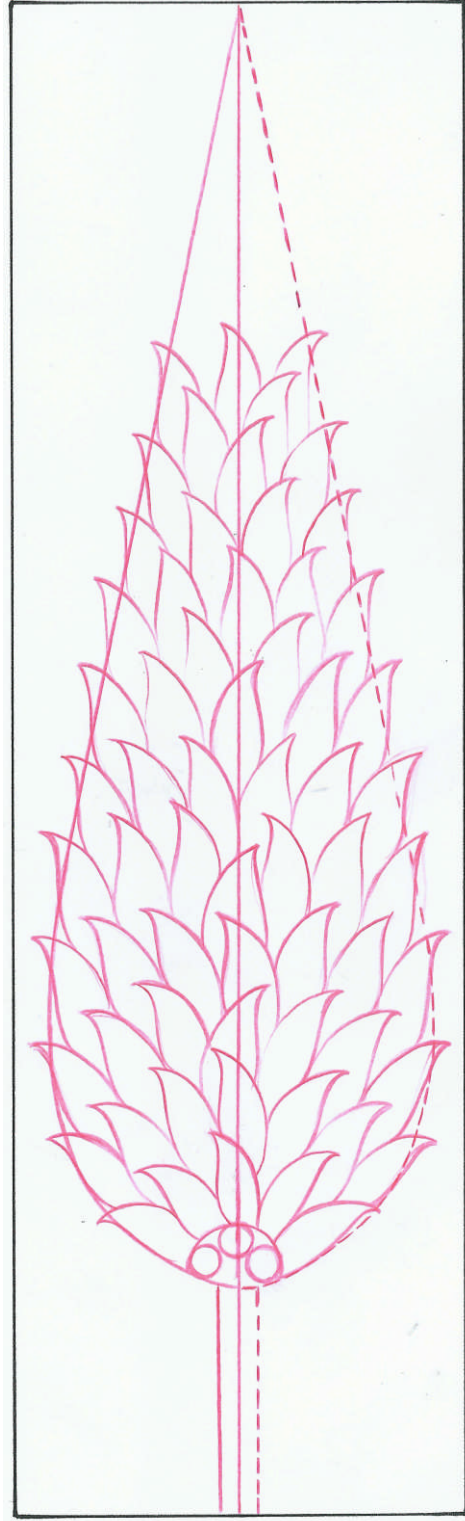
- Alt gövdenin hemen üzerine üç yapraklı penç kanaviçesi çiziniz.
- Kenarlardaki yaprakların yönü dışarıya bakacak şekilde, ilk sıraya basit yaprak motiflerini yerleştiriniz.
- Yaprakların arasında boşluk kalmamasına ve eşit büyüklükte olmalarına dikkat ediniz.

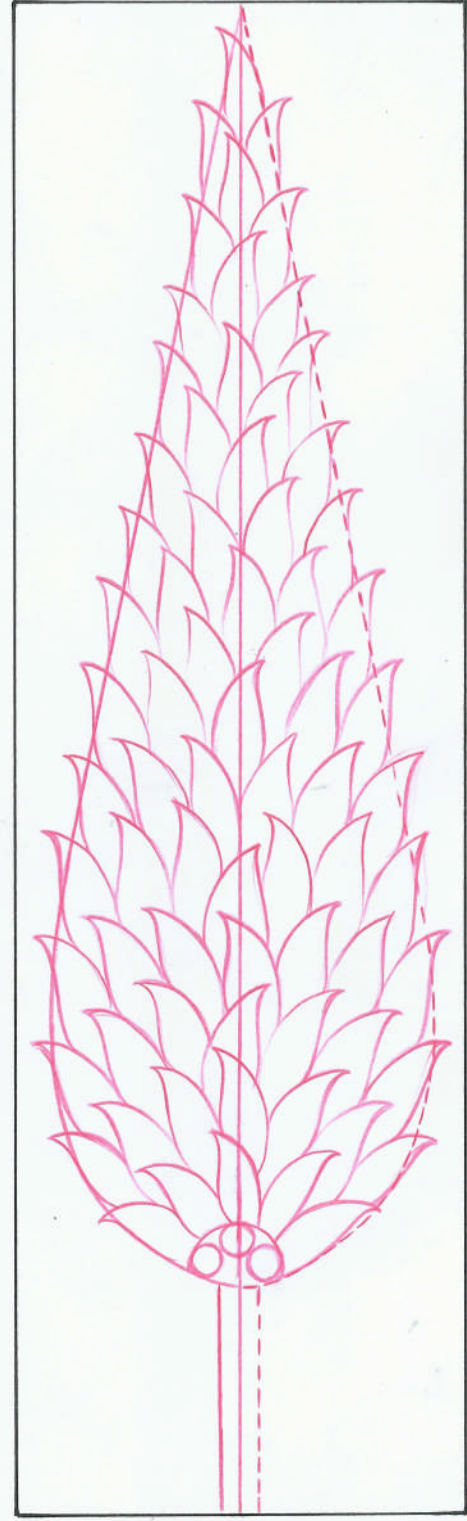
- Yaprakları kat kat yükselecek şekilde kanaviçe içine yerleştirmeye devam ediniz.
- Aralarda yaprak yönlerini değiştirerek motife hareket veriniz.
- Yaprakların arasında boşluk kalmamasına ve eşit büyüklükte olmalarına dikkat ediniz.
- Gerekli gördüğünüz her aşamada ve her yerde motifinizi temize çekerek hatalarınızı düzeltiniz.

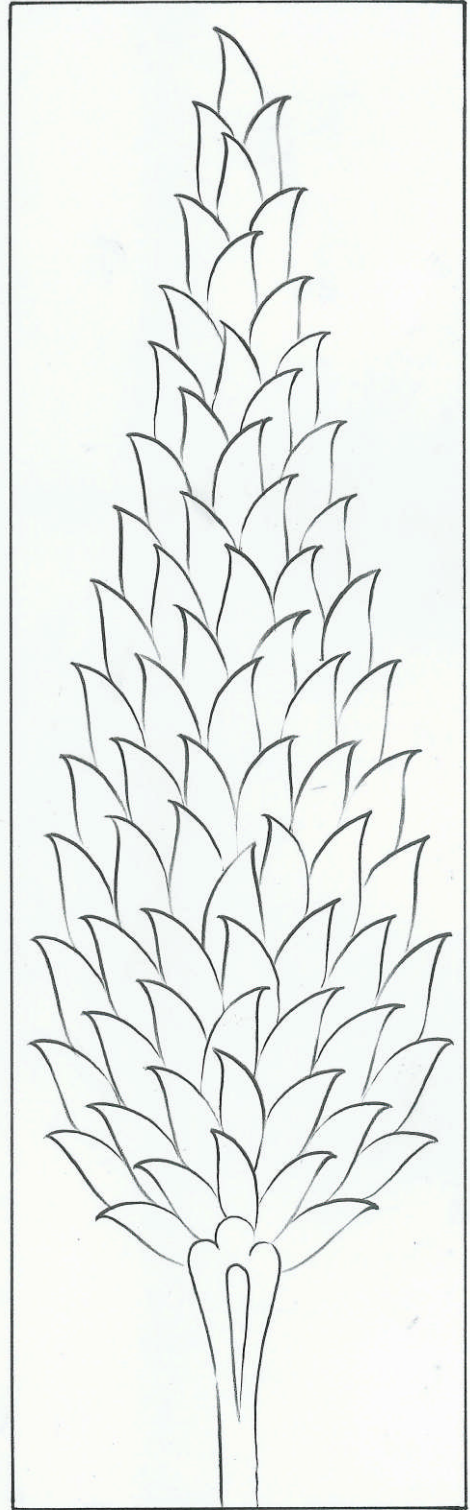
- Kanaviçe üzerinde yukarı doğru çıktıkça ölçüye uygun olarak yaprak sayıları azalacaktır. Bu nedenle üst kısımlara doğru yaprakları yerleştirirken daha dikkatli olunuz.
- Gerekli gördüğünüz her aşamada ve her yerde motifinizi temize çekerek hatalarınızı düzeltiniz.

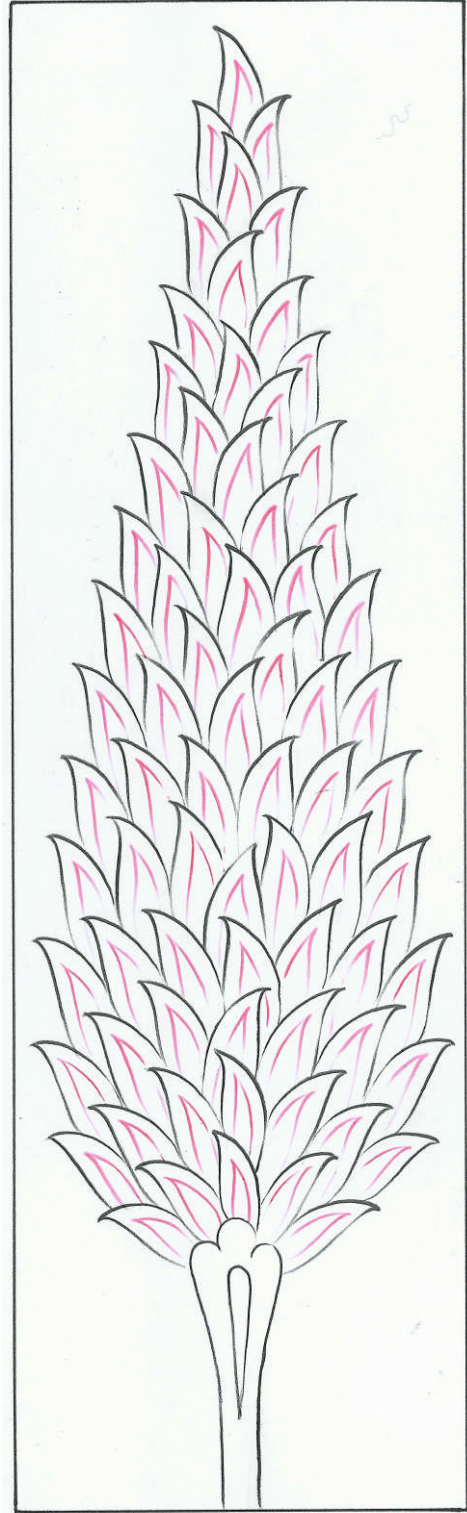
- Unutmayınız ki uca iyice yaklaştıkça yaprak motifleri, ölçüye uygun olarak biraz küçülecektir.
- Kanaviçenin uç kısmında tek yaprak kalacak şekilde çizimi tamamlayınız.

- Motifinizi gerektiği kadar temize çekerek en son halini veriniz.
- Çiziminizi arkadaşlarınızın çizimleri ile karşılaştırarak kıyaslayınız.
- Buraya kadar yapılan servi ağacı çizimi, motifin en sade ve yalın halini oluşturmaktadır
- 60x200 mm ölçülerindeki diğer kutulara da aynı sırayı takip ederek servi ağacı motifini en sade hali ile çiziniz.
- Servi ağacı motifinin çizim tekniğini kavrayıncaya kadar aynı ölçülerde kâğıt hazırlayarak çizimlerinizi tekrar ediniz.

- Aynı ölçülerde yeni bir çalışma kâğıdı hazırlayınız.
- Yukarıda anlatılan işlem basamaklarına uygun olarak servi ağacını en sade hali ile çiziniz.
- Gerekli gördüğünüz her aşamada ve her yerde motifinizi temize çekerek hatalarınızı düzeltiniz.
- En altta bulunan yapraklardan başlayarak yukarıya doğru yapraklarınızı tekniğine uygun damarlayınız.
- 60x200 mm ölçülerindeki diğer kutulara da aynı sırayı takip ederek servi ağacı motifini çiziniz.

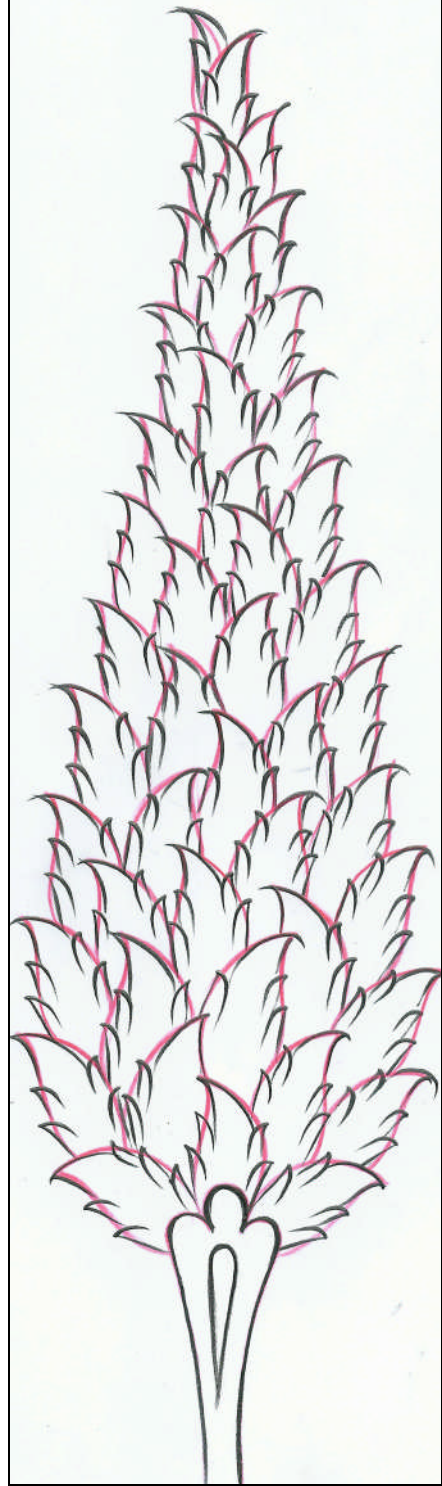
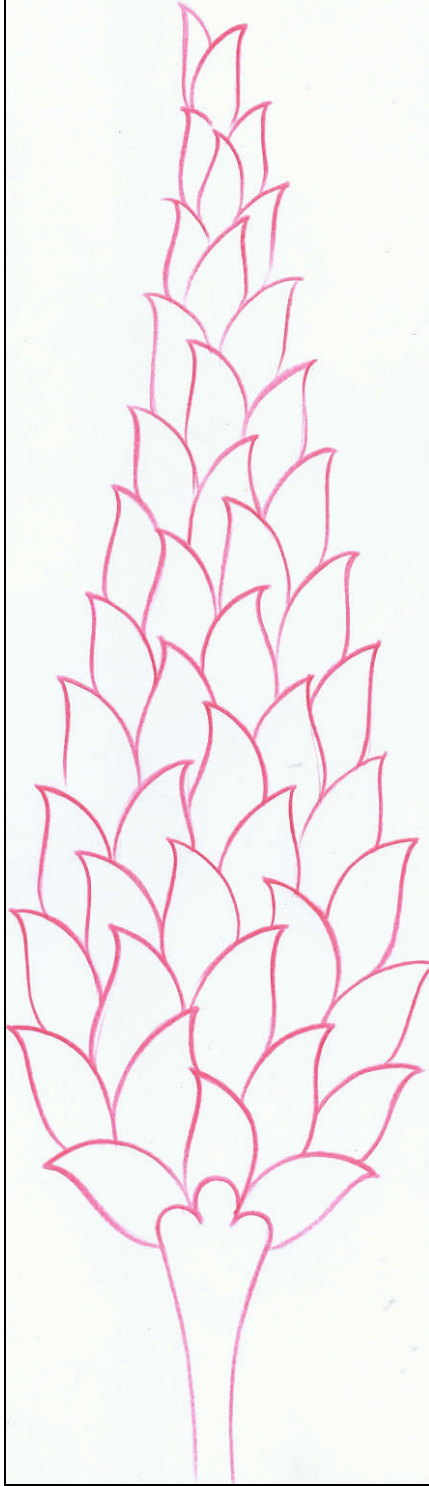

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

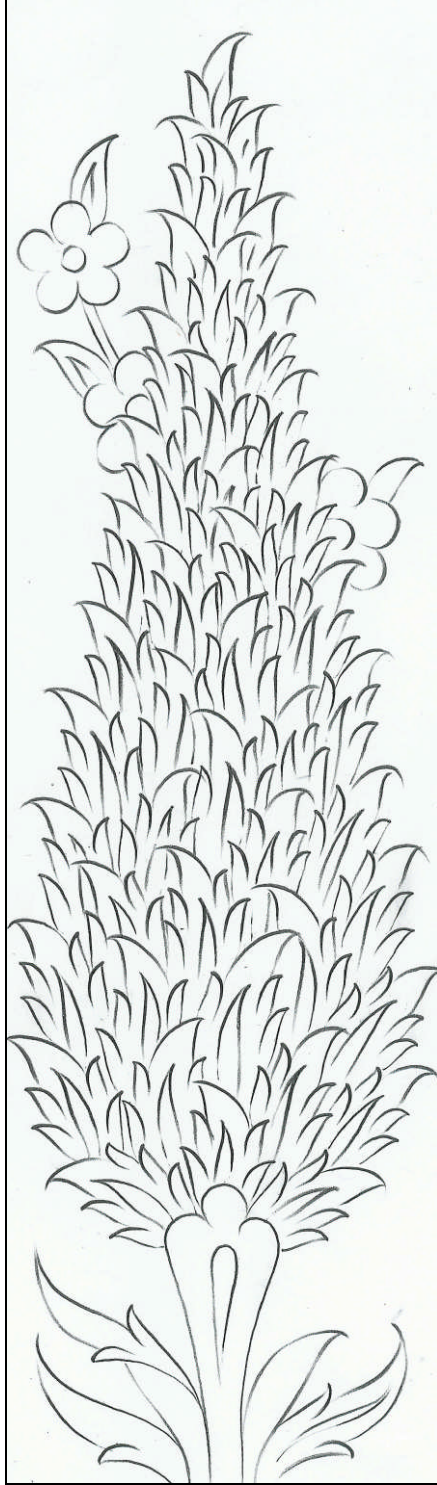
UYGULAMALI TEST

Öğrenme faaliyetinde kazandığınız beceriler doğrultusunda;

- Parşömen kâğıdını 350x250mm ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın üstünden ve sağ kenarından 30 mm, altından ve sol kenarından 20mm, boşluk bırakarak kenar antet çizgisini çiziniz.
- Antet çizgilerinin içini 60x200 mm ölçülerinde dikdörtgenlere bölünüz. Çizimlerinizde kâğıdınızı enine doğru kullanacaksınız.
- Verilen ölçülerde hazırlamış olduğunuz kâğıdınıza, tırnaklı yapraklardan oluşan servi ağacı motifini, işlem sırasına ve tekniğine uygun olarak çiziniz.
- Aşağıda tırnaklı yapraklardan oluşan servi ağacı motifinin çizimindeki temel aşamalar verilmiştir (bk. Resim 1.29). Örnek resimleri inceleyiniz. Motifte kullanılan yapraklar tırnaklanacağı için daha büyük çizilmiştir.

Resim 1.29: Tırnaklı yapraklardan oluşan servi ağacının çiziminde temel aşamalar

Resim 1.30: Tırnaklı yapraklardan oluşan servi ağacı

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri “**Evet** ve **Hayır**” kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.

İşlem No	DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ	Evet	Hayır
1	Parşömen kâğıtlarınızı uygun ölçülerde kestiniz mi?		
2	Parşömen kağıdınızın antet çizgilerini çizdiniz mi?		
3	Kâğıdınıza 60x200 mm ölçülerinde dikdörtgenler çizdiniz mi?		
4	Verilen ölçü içerisine orta eksen çizgisini çizdiniz mi?		
5	5.Orta eksen çizgisi üzerinde ağacın alt gövde kısmını belirlediniz mi?		
6	Orta eksen çizgisini temel alarak ağacın bir kenarının kanaviçesi boydan boya çizdiniz mi?		
7	Kâğıdınızı orta eksen çizgisinden ikiye katlayarak kanaviçenin diğer tarafını tamamladınız mı?		
8	Alt gövdenin hemen üzerine üç yapraklı penç kanaviçesi çizdiniz mi?		
9	Kenarlardaki yaprakların yönü dışarıya bakacak şekilde, ilk sıraya basit yaprak motiflerini yerleştirdiniz mi?		
10	Yaprakları kat, kat yükselecek şekilde kanaviçe içine yerleştirmeye devam ettiniz mi?		
11	Yaprakların arasında boşluk kalmamasına dikkat ederek kanaviçe sonuna kadar yaprakları yerleştirdiniz mi?		
12	.En altta bulunan yapraklardan başlayarak yukarıya doğru yapraklarınızı tekniğine uygun tırnakladınız mı?		
13	En altta bulunan yapraklardan başlayarak yukarıya doğru yapraklarınızı tekniğine uygun damarladınız mı?		
14	Gerekli gördüğünüz her aşamada ve her yerde motifinizi temize çekerek hatalarınızı düzelttiniz mi?		
15	60x200 mm ölçülerindeki diğer kutulara da aynı sırayı takip ederek tırnaklı yapraklardan oluşan servi ağacı motifini çizdiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Yapılan değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Cevaplarınızın tamamı “**Evet**” ise bir sonraki faaliyete geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında; **bahar dalı motifini**, aslını bozmadan bir bütün olarak ele alıp, estetik bir üslupla çizim tekniğine bağlı kalarak çeşitli ölçülerde çizebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- 1-Bahar dalı motifinde kullanılan penç çeşitlerini araştırarak kullanılan pençlerden birer tane örnek çiziniz.
- 2-Bahar dalı motifinin kompozisyon içinde kullanım yerlerini araştırarak rapor hazırlayınız.

2. BAHAR DALI MOTİFİ

2.1.Tanımı

Çeşitli penç motiflerinin dal eğrisi üzerinde belli bir düzen içinde yerleştirilip çizilmesi ile oluşan motife bahar dalı motifi denir.

Penç motifleri, bildiğiniz gibi çiçeğin üstten kuş bakışı görünüşünün stilize edilip çizilmeleri ile oluşan motiflerdir. Ortada, çiçeğin sapının bağlandığı küçük yuvarlak bir göbek kısmı ve etrafında taç yapraklar yer alır. Bahar dalı motifinde kullanılan çiçeklerde (pençler) genellikle beş, altı veya yedi tane taç yaprak bulunur. Taç yaprakların kenarları, en sade hali yani düz olabildiği gibi dilimli de olabilir.

Pençler, bahar dalı motifinin detayına ve sanatçının zevkine göre çeşitli şekillerde çizilebilir. Bahar dalı motifinde pençler, bazen yalın bazen katmerli olarak kullanılır bazen de aynı dal eğrisi üzerinde yalın ve katmerli penç motifleri bir arada kullanılır.

Bahar dalı motifinde pençler, dal eğrisi üzerine belli bir düzen ile yerleşmiştir. Genellikle penç motifleri dal eğrisine tam ortasından bağlanır. Bu tür çizimlerde çiçeğin sap kısmı aşağıda kaldığı için görünmez. Bir dal üzerinde en az iki veya üç tane tam açmış çiçek motifi bulunur. Çiçek motiflerinin kenarlarında yaprak motifleri vardır. Bazı örneklerde, çiçeklerin kenarlarını tam açmamış gonca motifleri süsler. Dal eğrisi üzerine çiçekler büyükten küçüğe doğru yerleştirilir. Dal eğrisi uzadıkça üzerinde bulunan çiçek sayısı artar. Bazı örneklerde penç motifleri dal eğrisinin iki yanına sağlı sollu yerleştirilerek bunlar küçük saplar ile dal eğrisine bağlanır.

Bahar dalı motifi, kompozisyon içinde çeşitli biçimlerde kullanılabilir. Kompozisyonun detayına ve sanatçının zevkine göre bazen tek bir dal eğrisi bazen birbirine bağlı birkaç tane dal eğrisi kullanılabilir. Çok sayıda dal eğrisinin bir ana gövde üzerinde toplanması ile çiçek açmış bahar ağacı motifi çizilir.

Aşağıdaki çinilerde, çeşitli dal eğrileri üzerinde, çeşitli penç motifleri kullanılarak oluşturulmuş bahar dalı motiflerine örnekler verilmiştir.

(Bakınız; Resim 2.1 – 2.2 – 2.3 – 2.4 – 2.5 – 2.6 – 2.7.)

Resim 2.1: Beş yapraklı yalın penç motiflerinden oluşan bahar dalı motifleri

Resim 2.2: Beş yapraklı katmerli penç motiflerinden oluşan bahar dalı motifi

Resim 2.3: Beş yapraklı katmerli penç motiflerinden oluşan bahar dalı motifi

Resim 2.4: Beş yapraklı katmerli penç motiflerinden oluşan bahar dalı motifi

Resim 2.5: Altı ve yedi yapraklı katmerli penç motiflerinden oluşan bahar dalı motifi

Resim 2.6: Sade ve katmerli peňç motiflerinden oluşan bahar dalı motifi

Resim 2.7: Dal eğrisi üzerine düz ve sağlı-solu yerleştirilmiş bahar dalı motifleri

2.2. Kullanım Yerleri

Bahar dalı motifi, kompozisyon içinde çeşitli biçimlerde kullanılabilir. Bunlar arasında en önemlisi, birbirine bağlı uzun ve gösterişli birkaç tane dal eğrisinden oluşan bahar dalı motifleridir. Buralarda bahar dalları ana motif olarak desene aynı zamanda belli bir yön ve biçim verecek şekilde görev almaktadır. Resim 2.8 ve Resim 2.9'da İznik klasikleri arasında bulunan iki tane örnek görüyorsunuz. Her iki örnekte de bahar dalları ana motif olarak desene yön vermektedir. İlk örnekte kenar suyu motifleri arasında da görülmektedir. Resim 2.10 ve 2.11'de aynı şekilde tekli ve birbirine bağlı dal eğrilerinden oluşan bahar dalı motiflerinden ayrıntı görüyorsunuz.

Resim 2.8: Bahar dallarının ana motifler arasında yer aldığı İznik tabağı

Resim 2.9: Bahar dallarının ana motifler arasında yer aldığı İznik tabağı

Resim 2.10: Bahar dallarının ana motifler arasında yer aldığı İznik vazosundan ayrıntı

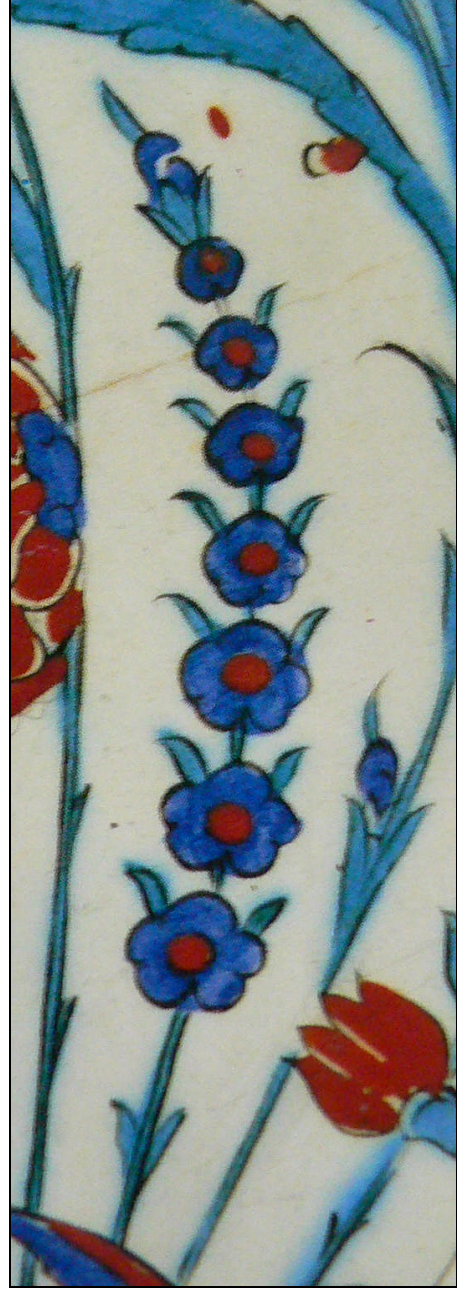

Resim 2.10: Bahar dallarının ana motifler arasında yer aldığı İznik panosundan ayrıntı

Bahar dalı motifinin kompozisyon içindeki en yalın kullanım şekli, aşağıdaki resimlerde görüldüğü gibi tek bir dal eğrisi üzerine yerleştirilmiş penç motiflerinden oluşmaktadır. Bu şekilde çeşitli bitkisel motifler ile birlikte küme yaprak motiflerinin içinden çıkarak yükselir. Kompozisyonda sanatçının isteğine göre birbirinden bağımsız çok sayıda bahar dalı motifi kullanılabilir.

Resim 2.11

Resim 2.12

Bahar Dalı Motifinin En Yalın Hali ile Kompozisyon İçinde Kullanım Yerleri

Bahar dalı motifinin belki de en değişik kullanım şekli, çok sayıda dal eğrisinin bir ana gövde üzerinde toplanması ile çiçek açmış bahar ağacı motifinin çizilebilmesidir. Burada kullanılan bahar dalları, ağacın genel yapısı ve ölçüsüne göre şekillenerek tek bir ana gövde üzerinde birleşir. Resim 2.13'te çiçek açmış bahar ağacı motifinin kullanıldığı panodan detay görülmektedir.

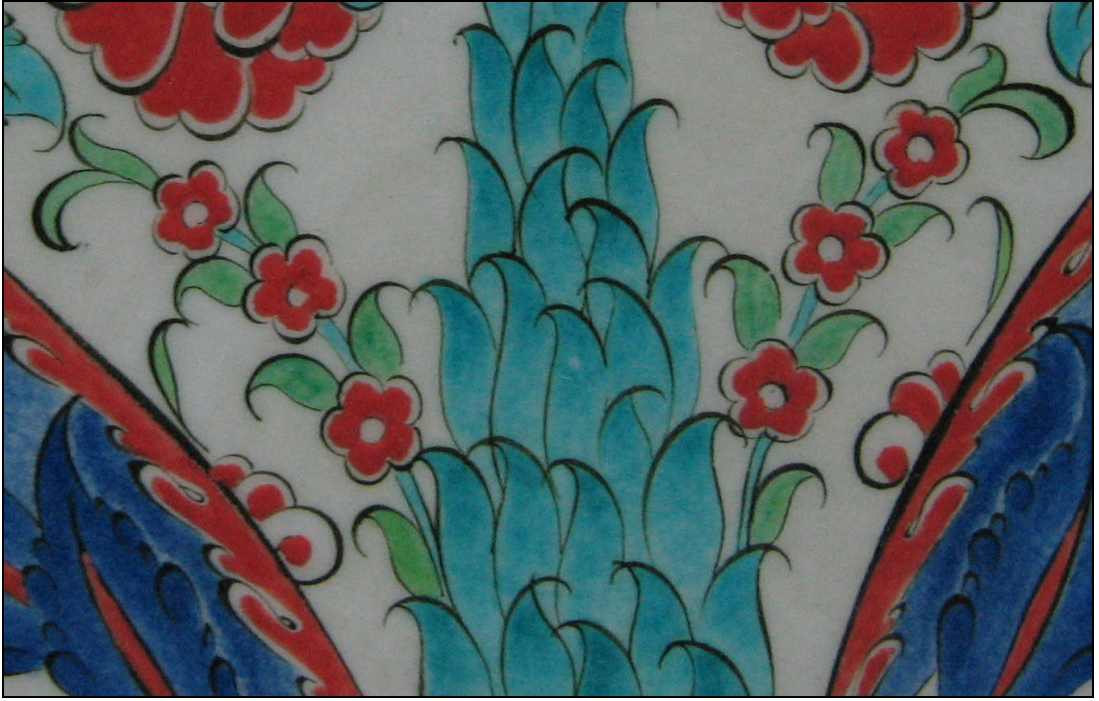
Resim 2.13: Kütahya EML öğrenci işlerinden çiçek açmış bahar ağaçlı çini panodan detay

Bahar dalı motifi iri ve gösterişli çizilmiş olan çeşitli motiflerin içlerinin bezenmesinde de kullanılır. Özellikle çeşitli yaprak, hatayi ve rumi motiflerinin içinin bezenmesinde, ince uzun estetik yapısından dolayı tercih edilerek kullanılır. Resim 2.14'te yaprak motifinin bezenmesinde kullanılan bahar dalı motifini görüyorsunuz.

Resim 2.14: Yaprak motifinin bezenmesinde kullanılan bahar dalı motifini

Yine benzer şekilde, büyük boy çizilmiş çeşitli motiflerin yanlarında, çizildiği motife hareket katmak amacıyla kullanılır. Burada dal eğrileri küme yapraklardan değil bitişik olduğu ana motiftan çıkar. Bu şekilde desen içindeki boşlukları doldurarak zenginleştirirken aynı zamanda bitişik olarak çizildiği motifin daha estetik görünmesini sağlar. Resim 2.15'te servi ağacının iki yanında Resim 2.16'da hançerli yaprak motifinin bir yanında kullanılan bahar dalı motifleri görülmektedir.

Resim 2.15: Servi ağacına bitişik olarak çizilen bahar dalı motifleri

Resim 2.16: Hançerli yaprak motifine bitişik olarak çizilen bahar dalı motifi

2.3.Çizim Tekniği

Bahar dalı motifinin çizimine dal eğrisinin belirlenmesi ile başlanır. Bahar dalı çiziminde en önemli noktalardan birisi dal eğrisinin çizimidir. Kompozisyon içinde kullanılacak yere uygun olarak dal eğrisine istenen her biçimde yön verilebilir. Dal eğrisinde kullanılacak ölçü (uzunluk) gene kullanım yerine uygun olmalıdır. İleriki kompozisyon çalışmalarında kullanım yeri ve amacına uygun olarak farklı dal eğrileri üzerinde bahar dalı motifini çizilebilir büyük önem taşır. Bu nedenle verilen ölçüler içerisinde farklı dal eğrileri kullanarak bol bol çizim yapılması gerekir. Resim 2.17 – 2.18 – 2.19’da beş ve altı yapraklı pençler kullanılarak çizilmiş bahar dalı örneklerini inceleyiniz. Örnek çizimlerde ayrıca farklı dal eğrileri ve dal sayıları kullanılmıştır. Resim 2.20 – 2.21’de katmerli pençlerden oluşan bahar dalı çizimlerini inceleyiniz.

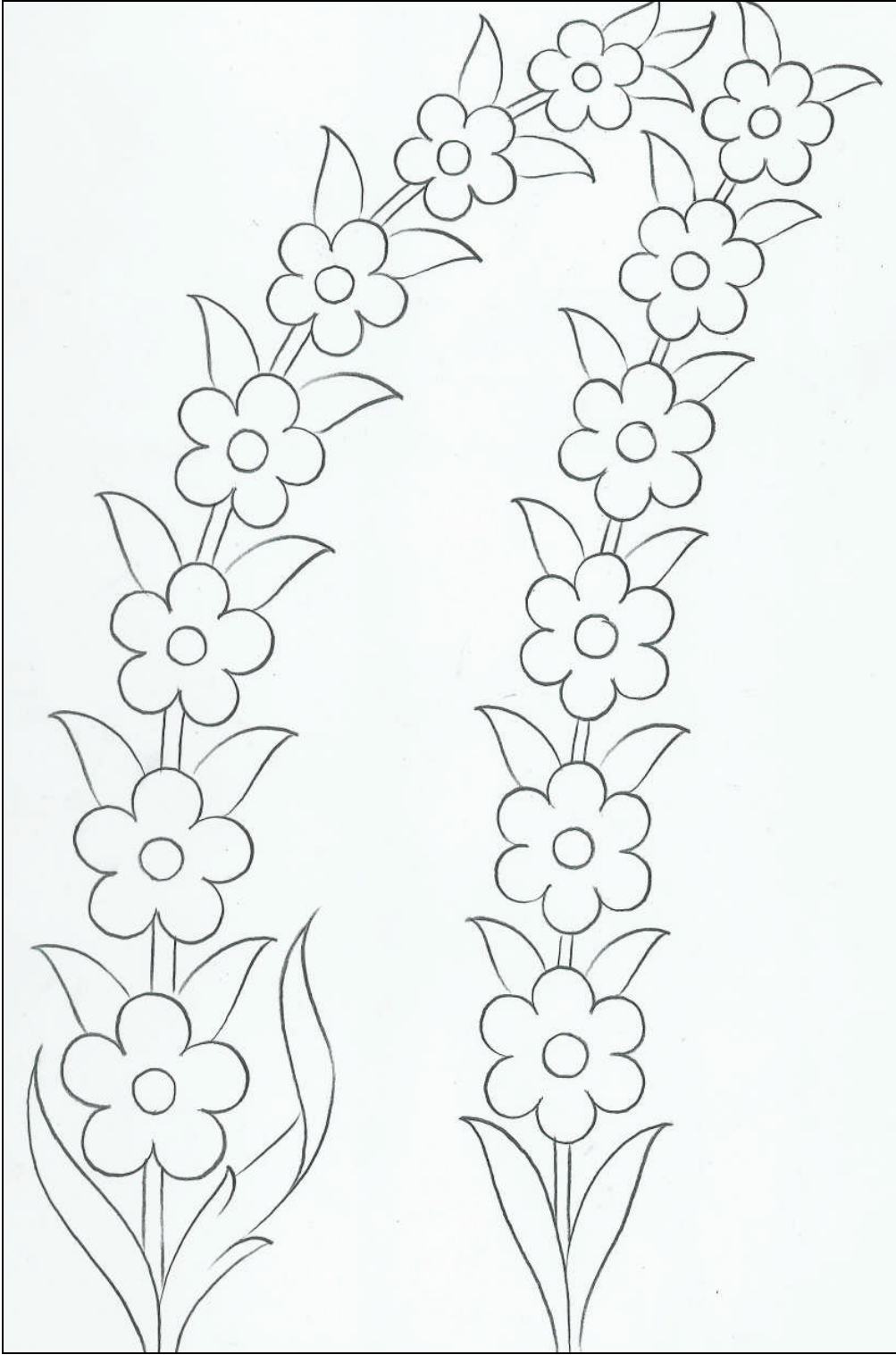
Daha sonra dal eğrisinin üzerinde penç motifinin çizileceği yerleri belirlemek gerekir. Dal eğrisi üzerinde pençlerin belli bir düzen ile yerleştirilmesi önem taşır. Bahar dalı motifinde yalın ve katmersiz penç motifleri kullanılacaksa, dal eğrisi üzerine çiçekler büyükten küçüğe doğru yerleştirilir. Dal eğrisi uzadıkça üzerinde bulunan çiçek sayısı artar ve pençlerin küçülmesi daha belirgin görülür. Katmerli pençlerin kullanıldığı bahar dalında büyükten küçüğe geçiş daha yavaş ve daha az belirgindir. Penç motifleri ne birbirlerine değecekmiş gibi yakın ne de çok uzak olmamalıdır. Bütün bunlara dikkat edilerek dal eğrisi üzerinde motiflerin sınırlarını belirlemede yardımcı olacak daireler çizilir. Kullanılacak pencin detayına göre katmerli penç motifi kullanılacaksa, daireler içe doğru çoğaltılarak çiçeğin katmerleri belirlenmelidir.

Dal eğrisi üzerinde pençlerin yerlerini belirledikten sonra, pençlerin kaç yapraklı çizilmesi isteniyorsa, ona uygun olarak büyük dairenin içine, birbirine eşit büyüklükte küçük daireler

çizilir. Aynı dal eğrisi üzerinde kullanılacak penç motiflerinin taç yaprak sayılarının birbirine eşit olması gerekir. Bu şekilde bahar dalı motifinin kanaviçesi tamamlanmış olur. Kanaviçe üzerinde yapılmış herhangi bir hata motifin de hatalı olmasına neden olur; bu nedenle kanaviçe temize çekilerek hataların düzeltilmesi gerekir.

Bundan sonraki işlem, penç motiflerinin çizilmesidir. En altta bulunan kanaviçeden başlanarak yukarıya doğru tüm penç motifleri çizilerek temize geçirilir. Daha sonra motifin dalı elden geçirilerek belli bir kalınlık verilir. Penç motiflerinin iki yanına sağlı-sollu yaprak motifleri çizilerek bahar dalı motifi tamamlanmış olur. Yaprak motifleri çizilirken penç motiflerinde olduğu gibi büyükten küçüğe doğru olmalıdır. Yani penç motifleri küçüldükçe yaprak motifleri de küçülür.

En son bahar dalı motifi, dalı, çiçekleri ve yaprakları ile bir bütün olarak ele alınıp tekrar temize çekilir.

Resim 2.17: Beş ve altı yapraklı pençlerden oluşmuş bahar dalı motifleri

Resim 2.18: İki dal üzerine yerleştirilmiş, altı yapraklı pençlerden oluşmuş bahar dalı motifi

Resim 2.19: Üç dal üzerine yerleştirilmiş, beş yapraklı pençlerden oluşmuş bahar dalı motifi

Resim 2.20: Katmerli pençlerden oluşmuş bahar dalı motifi

Resim 2.21: Katmerli pençlerden oluşmuş bahar dalı motifi

UYGULAMA FAALİYETİ 1

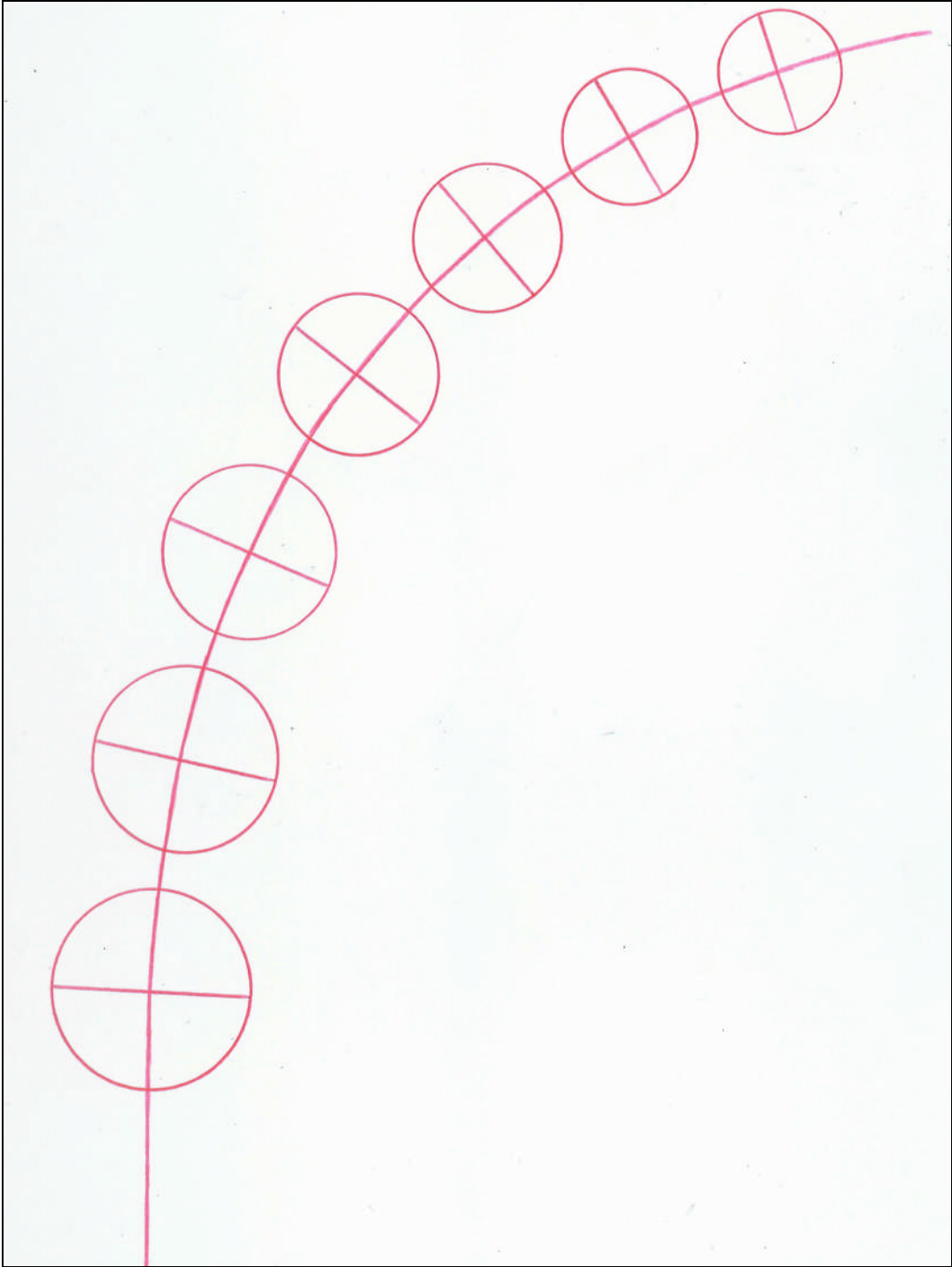
Beş Yapraklı, Yalın Penç Motifleri ile Bahar Dalı Çizimi

Kullanılacak Araç Gereçler

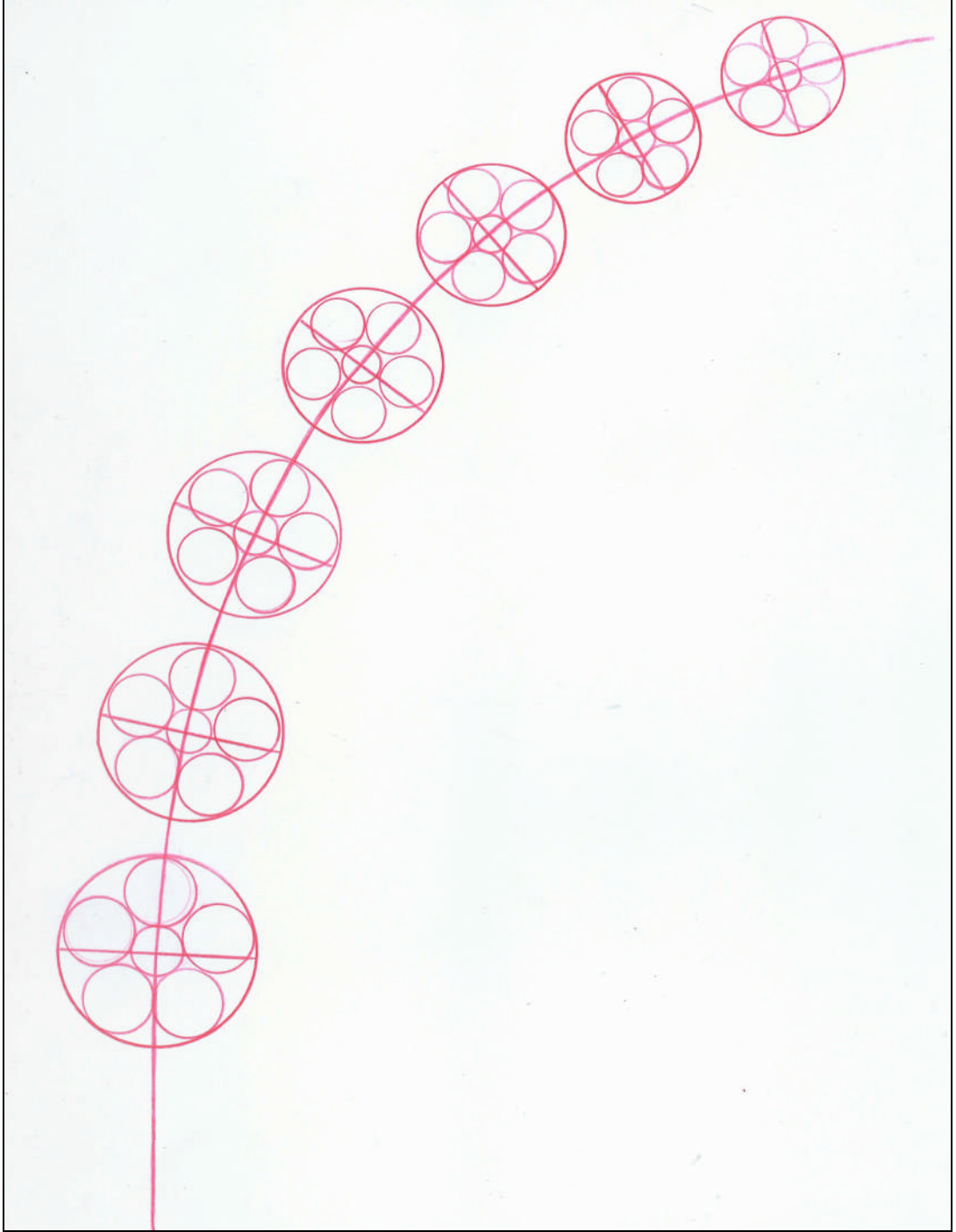
- Parşömen kâğıdı
- Beyaz resim kâğıdı
- 0,5 kalem
- 2B kalem ucu
- Gönye
- Cetvel

İşlem Basamakları

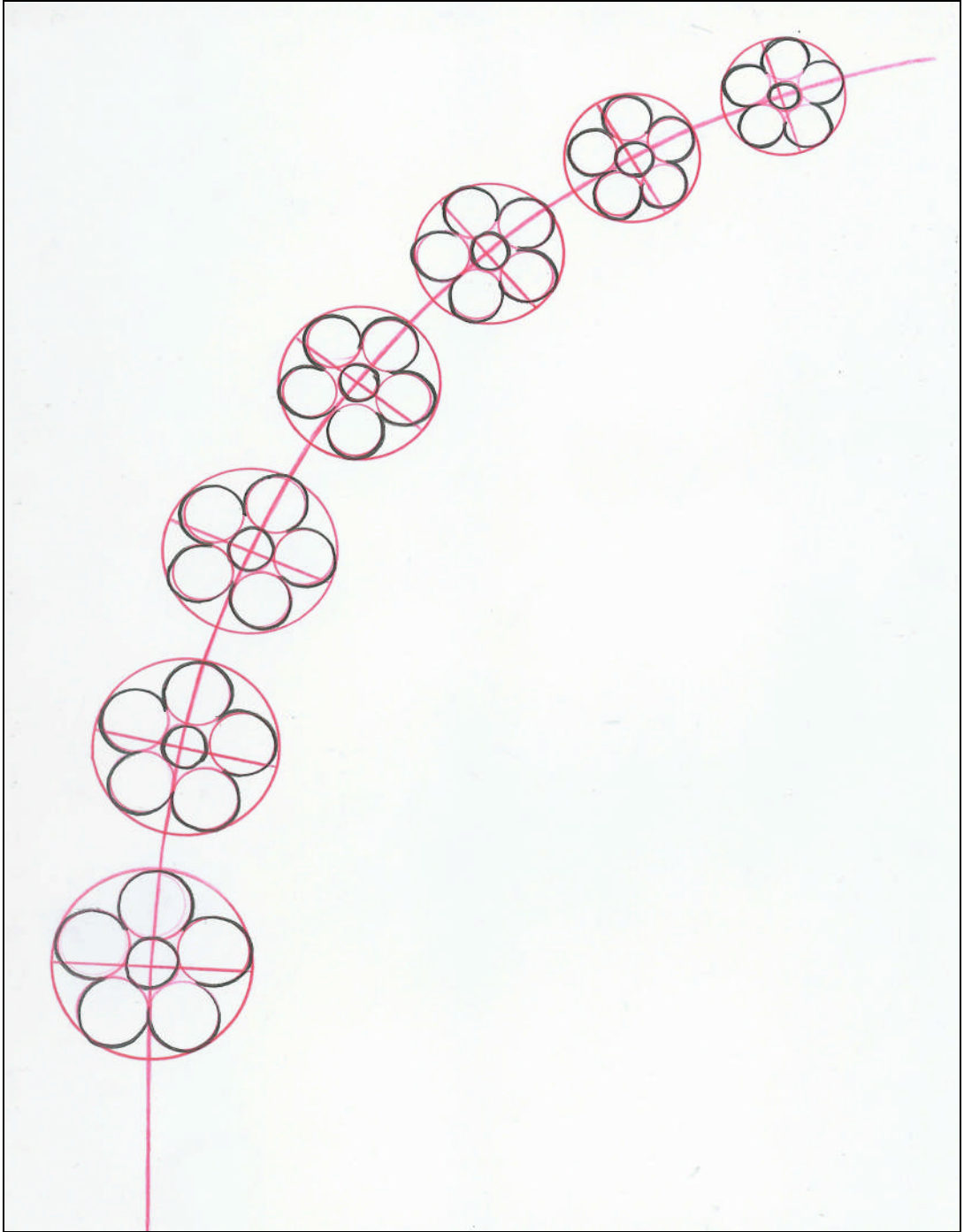
- Parşömen kâğıdını 350x250mm ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın üstünden ve sağ kenarından 30mm, altından ve sol kenarından 20mm, boşluk bırakarak kenar antet çizgilerini çiziniz.
- Kağıdınıza farklı dal eğrileri üzerinde çizim yapacağınız için, antet çizgilerinin içinde kalan kısmı bölmeyiniz.
Kâğıdınızı enine kullanarak, aşağıdaki işlem basamaklarına takip ederek, beş yapraklı penç motiflerinden oluşan bahar dalı motifini çiziniz.
- Dal eğrisini çizerek penç motiflerinin yerini belirleyiniz.
- Penç motiflerinin sınırlarını belirleyecek daireden oluşan ana kanaviçenizi çiziniz. Penç motiflerini büyükten küçüğe doğru çizeceğinizi unutmayınız.

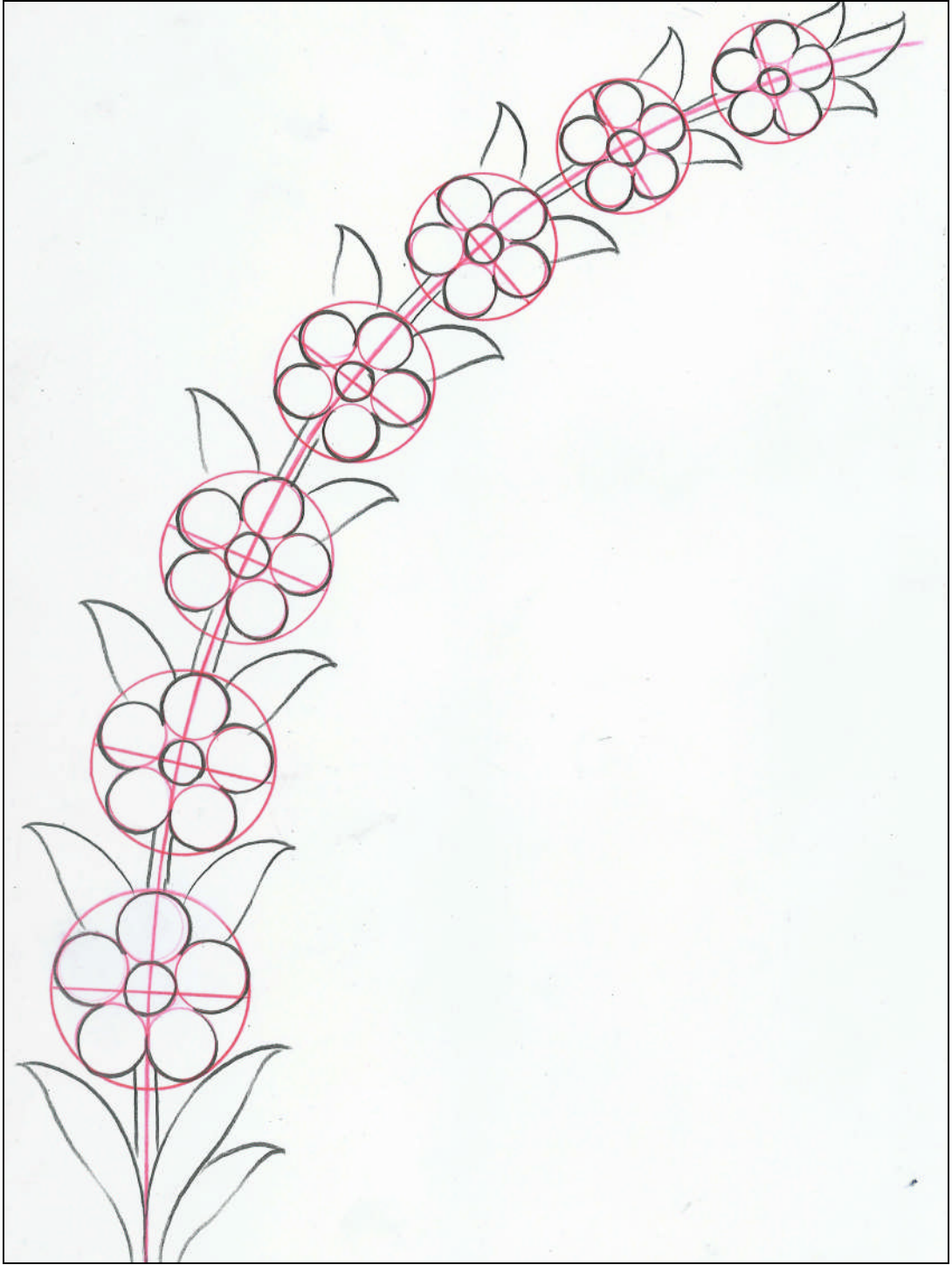
- Ana dairelerinizin içine beş yapraklı penç motiflerinin kanaviçelerini çiziniz.
- Kanaviçelerinizi temize çekerek hatalarınızı düzeltiniz.

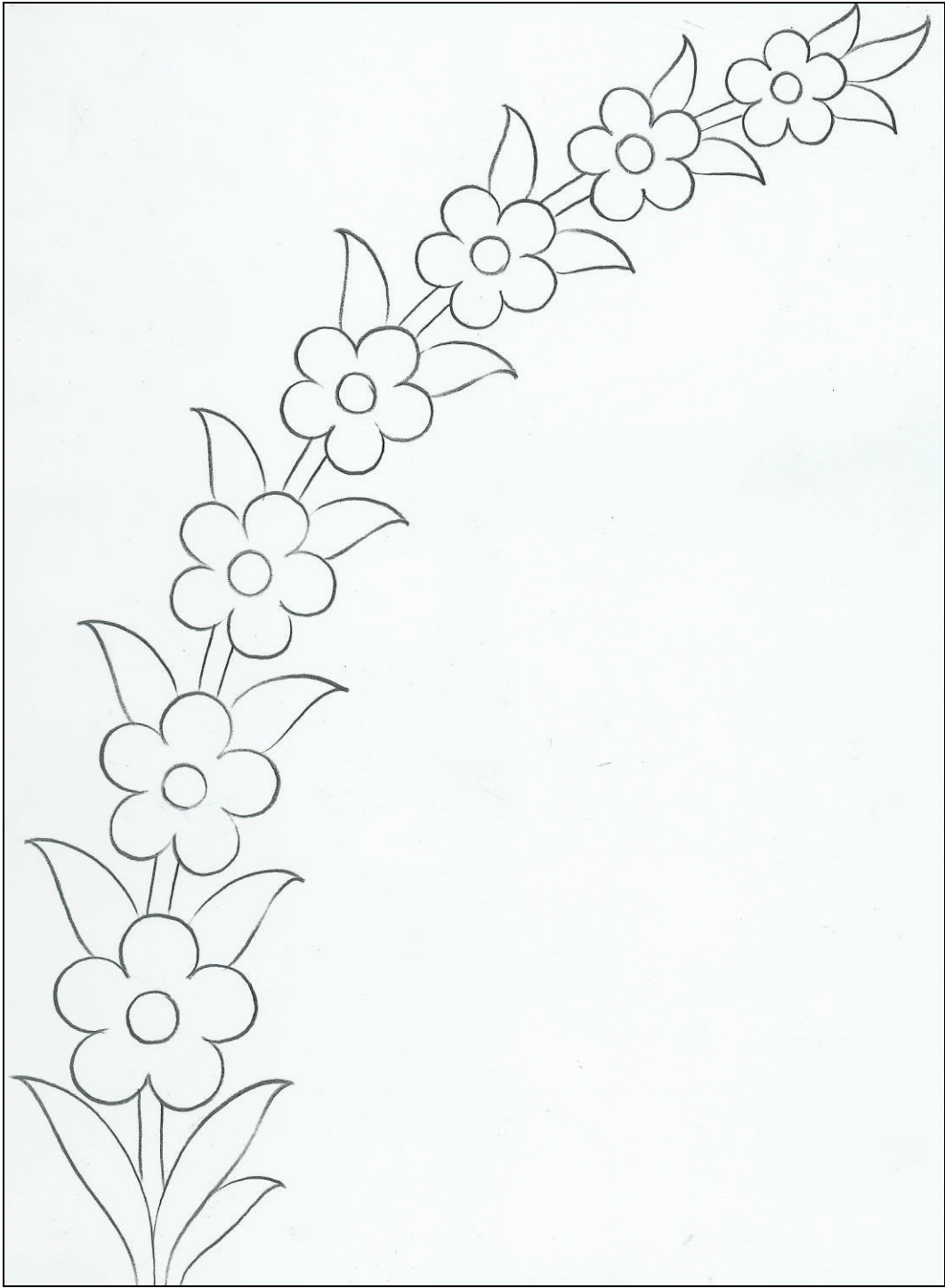
- Kanaviçelerinizin içine aşağıdan başlayarak penç motiflerinizi çiziniz.
- Gerekli gördüğünüz her aşamada motiflerinizi temize çekiniz.

- Dal eğrisine gerekli kalınlığı vererek çiziniz.
- Peç motiflerinin iki yanına sağlı sollu yaprak motiflerini çiziniz.

- Bahar dalı motifini bir bütün olarak ele alıp temize çekiniz.
- Kâğıdınızın boş yerlerine farklı dal eğrileri üzerinde, çiziminizi tekrar ediniz.

UYGULAMA FAALİYETİ 2

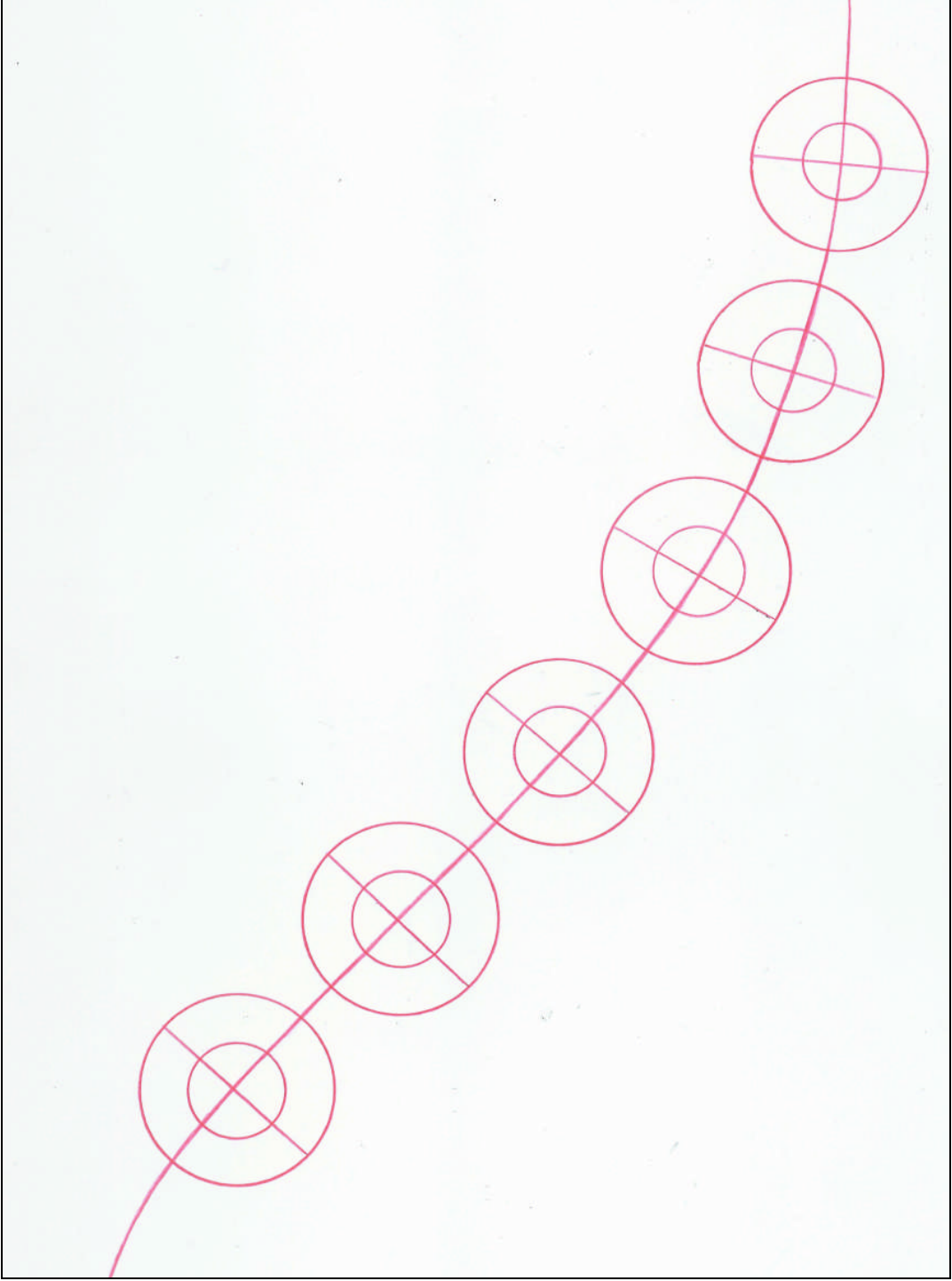
Beş Yapraklı, Katmerli Penç Motifleri ile Bahar Dalı Çizimi

Kullanılacak Araç Gereçler

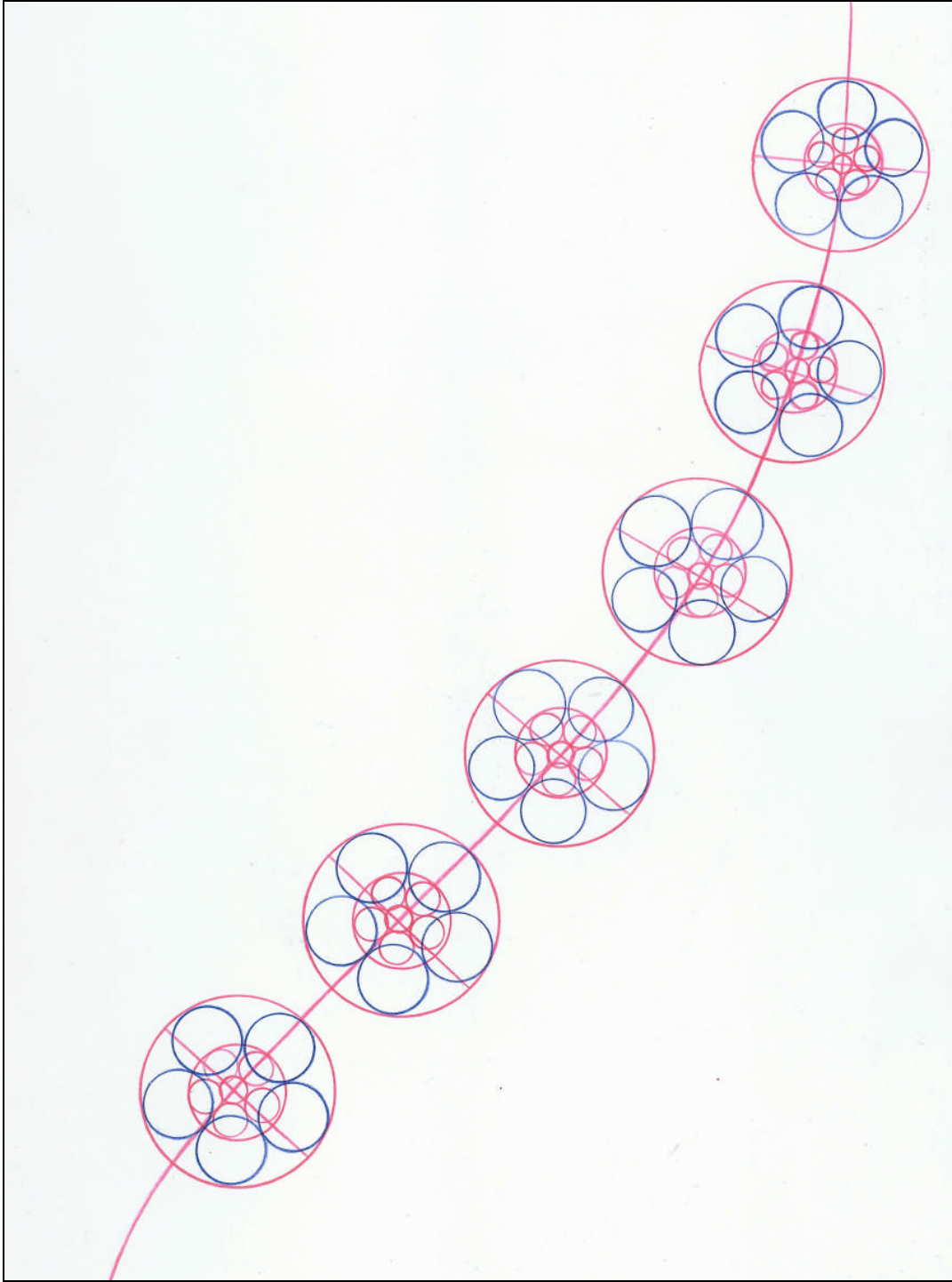
- Parşömen kâğıdı
- Beyaz resim kâğıdı
- 0,5 kalem
- 2B kalem ucu
- Gönye
- Cetvel

İşlem Basamakları

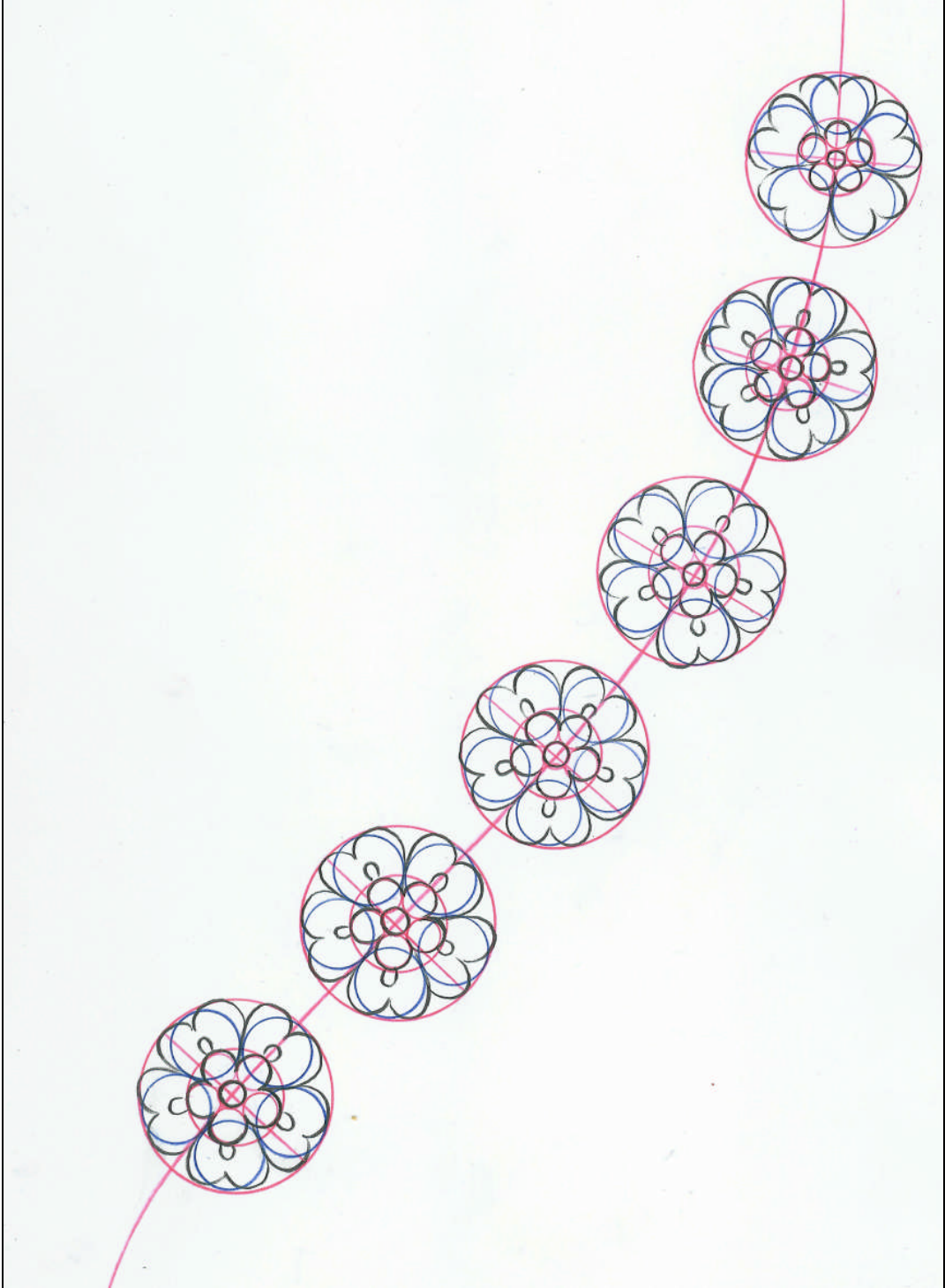
- Parşömen kâğıdını 350x250mm ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın üstünden ve sağ kenarından 30mm, altından ve sol kenarından 20mm, boşluk bırakarak kenar antet çizgilerini çiziniz.
- Kağıdımıza farklı dal eğrileri üzerinde çizim yapacağınız için, antet çizgilerinin içinde kalan kısmı bölmeyiniz.
- Kâğıdınızı enine kullanarak, aşağıdaki işlem basamaklarına takip ederek, beş yapraklı, katmerli penç motiflerinden oluşan bahar dalı motifini çiziniz.
- Dal eğrisini çizerek, katmerli penç motiflerinin yerlerini belirleyiniz.
- Katmerli penç motiflerinin sınırlarını belirleyecek ana dairelerinizi çiziniz.

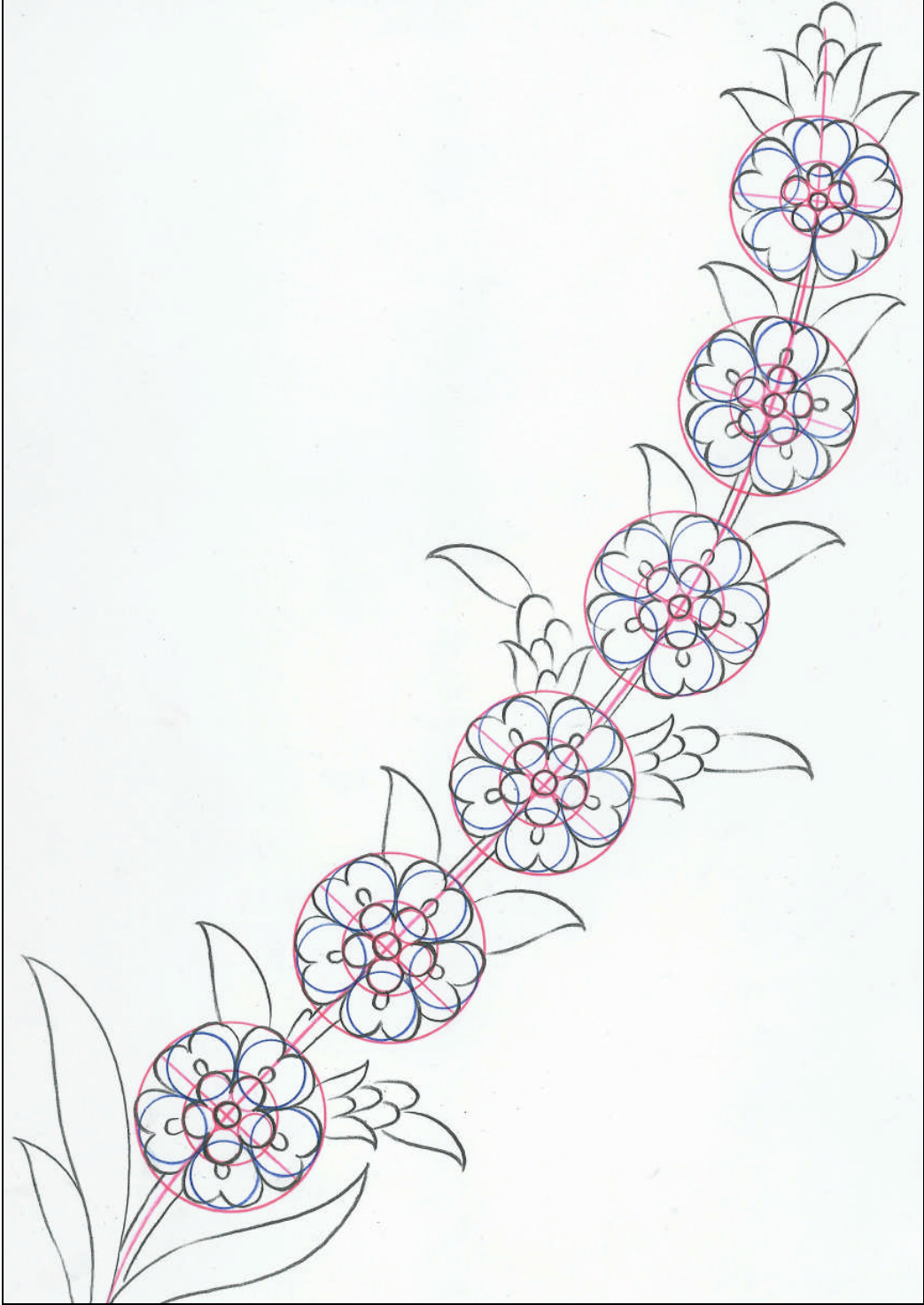
- Dairelerinizin içine beş yapraklı, katmerli penç motifinin kanaviçelerini çiziniz.
- Kanaviçelerinizi temize çekerek hatalarınızı düzeltiniz.

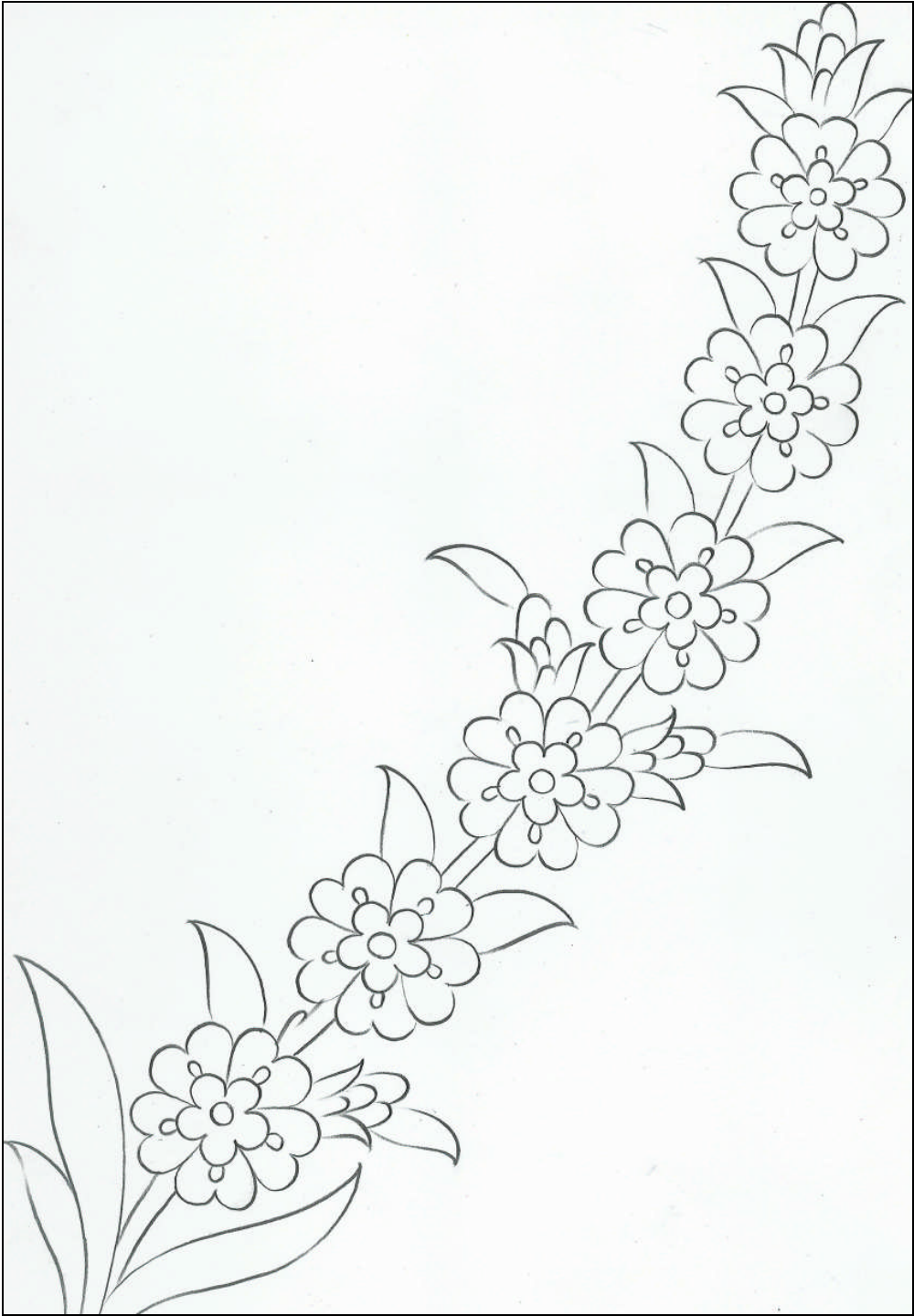
- Kanaviçelerinizin içine aşağıdan başlayarak katmerli penç motiflerinizi çiziniz.
- Gerekli gördüğünüz her aşamada motiflerinizi temize çekiniz.

- Dal eğrisine gerekli kalınlığı vererek çiziniz.
- Katmerli penç motiflerinin iki yanına sağlı sollu yaprak motiflerini çiziniz.

- Bahar dalı motifini bir bütün olarak ele alıp temize çekiniz.
- Kâğıdımızın boş yerlerine farklı dal eğrileri üzerinde, çiziminizi tekrar ediniz.

KONTROL LİSTESİ

Öğrenme faaliyetinde kazandığınız beceriler doğrultusunda; parşömen kâğıdını 350x250mm ölçülerinde kesiniz. Kâğıdınızın üstünden ve sağ kenarından 30 mm, altından ve sol kenarından 20 mm, boşluk bırakarak kenar antet çizgisini çizersiniz. Kâğıdınıza farklı dal eğrileri üzerinde çizim yapacağınız için, antet çizgilerinin içinde kalan kısmı bölmeyiniz. Kâğıdınızı enine kullanarak farklı dal eğrileri üzerinde, altı yapraklı, yalın penç motiflerinden oluşan bahar dalı motiflerini çizersiniz. Bu uygulamayı aşağıdaki ölçütlere göre değerlendiriniz.

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri Evet ve Hayır kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.

DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ	Evet	Hayır
1. Parşömen kâğıdınızı uygun ölçülerde kestiniz mi?		
2. Parşömen kâğıdınızın antet çizgilerini çizersiniz mi?		
3. Dal eğrisini çizerek altı yapraklı yalın penç motiflerinin yerini belirlediniz mi?		
4. Penç motiflerinin sınırlarını belirleyecek ana daireleri çizersiniz mi?		
5. Pençlerin büyükten küçüğe doğru olması gerektiğini dikkate aldınız mı?		
6. Dairelerinizin içine altı yapraklı yalın penç motiflerinin kanaviçelerini çizersiniz mi?		
7. Kanaviçelerinizi temize çekerek hatalarınızı düzelttiniz mi?		
8. Kanaviçelerinizin içine aşağıdan başlayarak altı yapraklı yalın penç motiflerini çizersiniz mi?		
9. Gerekli gördüğünüz her aşamada motiflerinizi temize çektiniz mi?		
10. Dal eğrisine gerekli kalınlığı verdiniz mi?		
11. Penç motiflerinin iki yanına sağlıklı sollar yaprak motiflerini çizersiniz mi?		
12. Bahar dalı motifini bir bütün olarak ele alıp temize çektiniz mi?		
13. Kâğıdınızın boş yerlerine, farklı dal eğrileri üzerinde, yukarıdaki sırayı takip ederek bahar dalı motifleri çizersiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Yapılan değerlendirme sonunda “ Hayır ” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Cevaplarınızın tamamı “ Evet ” ise modül değerlendirmeye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

OBJEKTİF TESTLER (ÖLÇME SORULARI)

Bu modül sonunda kazandığınız bilgileri aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.
(Aşağıdaki sorularda uygun olan şıkkı işaretleyiniz.)

1. Ağaç motifleri genel olarak (servi, hurma, çiçek açmış bahar ağacı vb.) hayatı ve sonsuz yaşamı simgelediğinden neyin sembolüdür?
A) Yaşam ağacının
B) Sonsuzluk ağacının
C) Hayat ağacının
D) Ölümsüzlük ağacının
2. Çini sanatı, tarihi süreci içinde incelendiğinde özellikle beş çeşit ağaç süslemesine tesadüf edilmektedir. Bunlar arasında en fazla karşılaşılan ve günümüzde de en fazla kullanılan ağaç motifleri hangilerdir?
A) Hurma ağacı, servi ağacı
B) Narlı-enginarlı ağaçlar, meyveleri belirtilen meyve ağacı
C) Çiçek açmış bahar ağacı, hurma ağacı
D) Servi ağacı, çiçek açmış bahar ağacı
3. Servi motifinin İznik çinilerinde ilk kullanılışı hangi yıllarda olmuştur?
A) 1550'lerde
B) 1520'lerde
C) 1570'lerde
D) 1535'lerde
4. Bahar ağacı İslam resminde ilk kez hangi yüzyılda görülür?
A) 14. yy
B) 15. yy
C) 13. yy
D) 12. yy
5. Servi ağacı özellikle neyi simgeler?
A) Güzelliği
B) Uzun boyu
C) Ölümsüzlüğü
D) Dayamlılığını

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz cevaplar ile cevap anahtarınızı (Değerlendirme ölçütleri) karşılaştırınız, cevaplarınız doğru ise performans testine geçiniz. Yanlış cevap verdiyseniz modülün ilgili bölümüne dönerek konuyu tekrar ediniz.

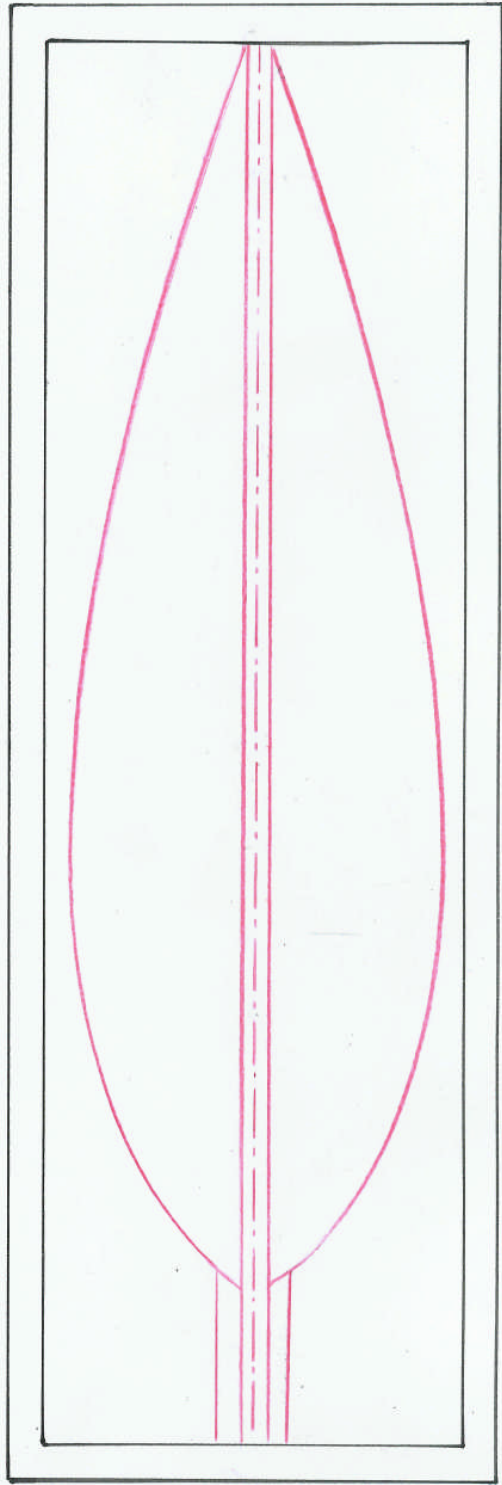
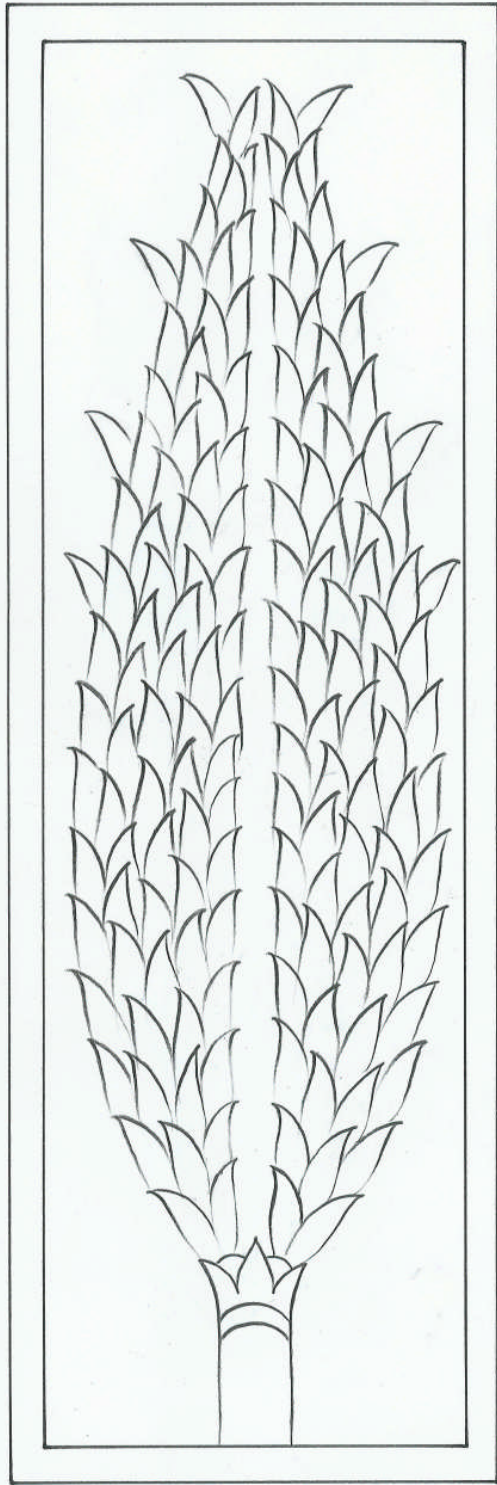
PERFORMANS TESTİ (YETERLİK ÖLÇME)

Kazandığınız beceriler doğrultusunda;

SORU_1.Aşağıda verilen ölçülerde hazırlamış olduğunuz kâğıdınıza, iki ayrı üst gövdeden oluşan servi ağacı motifini işlem sırasına ve tekniğine uygun çiziniz.

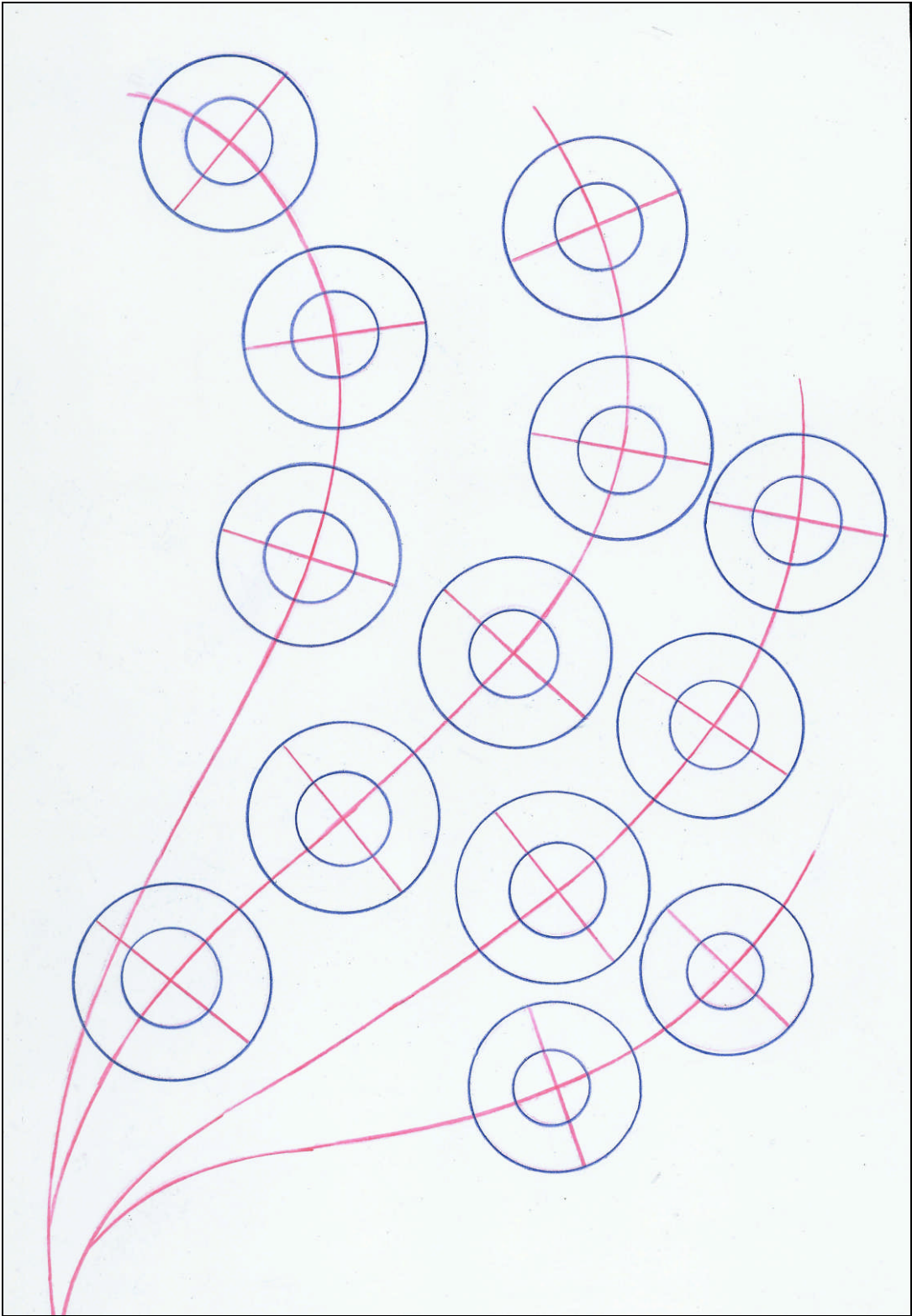
- Parşömen kâğıdını 350x250mm ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın üstünden ve sağ kenarından 30mm, altından ve sol kenarından 20 mm boşluk bırakarak kenar antet çizgisini çiziniz.
- Antet çizgilerinin içini 60x200 mm ölçülerinde dikdörtgenlere bölünüz. Çizimlerinizde kâğıdınızı enine doğru kullanacaksınız.
- Aşağıda iki ayrı üst gövdeden oluşmuş servi ağacı motifine ve çizim kanaviçesine örnek verilmiştir. Örnek resimleri inceleyiniz.

Servi ağacının üst gövdeleri birbirine simetri oluşturduğu için bir tarafın çizimini yapıp diğer tarafı orta eksen çizgisinden ikiye katlayıp çizebilirsiniz.

SORU 2. Aşağıda verilen ölçülerde hazırlamış olduğunuz kâğıdınıza, bir ana gövdeden çıkan ve en az üç-dört dal eğrisinden oluşan bahar dalı motifini işlem sırasına ve tekniğine uygun çiziniz. Çizeceğiniz bahar dalı motifinde altı yapraklı katmerli penç motiflerini kullanınız.

- Parşömen kâğıdını 350x250mm ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın üstünden ve sağ kenarından 30mm, altından ve sol kenarından 20 mm, boşluk bırakarak kenar antet çizgisini çiziniz.
- Kâğıdınızın antet çizgilerinin içinde kalan kısmı bölmeyiniz.
- Aşağıda bir ana gövde üzerinden çıkan ve dört tane farklı dal eğrisine sahip olan bahar dalı motifine örnek verilmiştir. İlk örnek altı yapraklı penç motiflerinin dal eğrileri üzerindeki sınırlarını göstermektedir. Örnek resmi inceleyiniz. İkinci resimde penç motiflerinin, dalların ve yaprakların bir bütün olarak çizilmiş halini görüyorsunuz. Örnekte olduğu gibi pençlerin üst üste gelmemesine dikkat ediniz.

Bu uygulamaları aşağıdaki ölçütler'e göre değerlendiriniz.

Bu uygulama kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri "Evet ve Hayır" kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.

İşlem No	DEğERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ	Evet	Hayır
1	Parşömen kâğıtlarınızı uygun ölçülerde kestiniz mi?		
2	Parşömen kâğıtlarınız antet çizgilerini çizdiniz mi?		
3	Birinci kâğıdınıza 60x200 mm ölçülerinde(Servi motifi için) dikdörtgenler çizdiniz mi?		
4	Verilen ölçü içerisinde servi motifini çizebilmek için orta eksen çizgisini çizdiniz mi?		
5	Orta eksen çizgisini temel alarak, servi ağacının bir kenarının kanaviçesi boydan boya çizdiniz mi?		
6	Kâğıdınızı orta eksen çizgisinden ikiye katlayarak kanaviçenin diğer tarafını tamamladınız mı?		
7	Kenarlardaki yaprakların yönü dışarıya bakacak şekilde ilk sıraya basit yaprak motiflerini yerleştirdiniz mi?		
8	Yaprakların arasında boşluk kalmamasına dikkat ederek kanaviçenin bir kenarına, yaprakları uç kısma kadar yerleştirdiniz mi?		
9	Gerekli gördüğünüz her aşamada ve her yerde servi ağacı motifinizi temize çekerek hatalarınızı düzelttiniz mi?		
10	Kâğıdınızı orta eksen çizgisinden ikiye katlayarak kanaviçenin bir tarafına çizdiğiniz servi gövdesini, simetri oluşturacak şekilde diğer tarafa da çizdiniz mi?		
11	Hatalarınızı düzelterek servi ağacı motifine en son halini verdiniz mi?		
12	60x200 mm ölçülerindeki diğer kutulara da aynı sırayı takip ederek, servi ağacı motifini çizdiniz mi?		
13	İkinci kâğıdınıza bahar dalı motifinin dal eğrilerini çizdiniz mi?		
14	Altı yapraklı, katmerli penç motiflerinin sınırları belirleyen ana dairelerini çizdiniz mi?		
15	Penç motiflerinin çizileceği dairelerin üst üste gelmemesine dikkat ettiniz mi?		
16	Dairelerinizin içine altı yapraklı, katmerli penç motiflerinin kanaviçelerini çizerek tamamladınız mı?		
17	Kanaviçelerinizi temize çekerek hatalarınızı düzelttiniz mi?		
18	Dal eğrileri üzerinde bulunan kanaviçeleri içine, katmerli penç motiflerini çizdiniz mi?		
19	Gerekli gördüğünüz her aşamada motiflerinizi temize çektiniz mi?		

20	Dal eğrilerini ve dalların çıkış yerlerini bir bütün olarak ele alıp, gerekli kalınlıkları verdiniz mi?		
21	Katmerli penç motiflerinin iki yanına sağlı sollu, dal yapılarına uygun olarak yaprak motiflerini çizdiniz mi?		
22	Bahar dalı motifini bir bütün olarak ele alıp temize çektiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Yapılan değerlendirme sonunda Hayır cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız modülü tekrar ediniz. Cevaplarınız doğru ise bir sonraki modüle geçmek için ilgili kişiler ile iletişim kurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

1	C
2	D
3	B
4	A
5	C

KAYNAKÇA

- AKAR, Azade, **Treasury Of Turkish Designs 670** Motifs from İznik Pottery, DOVER PUBLICATIONS, INC. New York.
- BİROL, İnci A. *, Çiçek DERMAN, **Türk Tezyini Sanatlarında Motifler**, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul, 1991.
- ERBERK, Mine, **Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri**, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, Temmuz 2002.
- ÖZKUL FINDIK, Nurşen, **İznik Roma Tiyatrosu Kazı Buluntuları (1980–1995) Arasındaki Osmanlı Seramikleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2001.
- PASİNLİ, Alpay, * Saliha BALABAN, **Turkish Tiles and Ceramics (Çinili Köşk)**, First Printing, July 1991.
- **Kütahya Merkez Teknik Lise-Anadolu Meslek ve Meslek Lisesi**, Seramik ve Cam Teknolojisi Alanı, Çinicilik Dalı arşivinden yararlanılmıştır